

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Herr Panthakaks Historie (DK)

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie (DK)", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 7. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-ewald01dkval-shoot-workid54436.pdf> (tilgået 09. maj 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Herr Panthakaks Historie

8
9

Cap. I

Det var en kold og temmelig mørk Vinteraften - i October 1728 - at en middelaldrende Mand, navnlig Panthakak, gik med langsomme Skrit, nedhängende Hoved og Armene over Kors op og ned ved Canalen. - Paa Vægteren nær - om hvilken vi maae anmærke, at han just dengang blev plaget af en foruroeligende Drøm, formodentlig om Klammerie, Spanske-Kapper, hælede Tyve-koster, Tugt-Huuse eller sligt - paa Vægteren nær, sige vi, var han, naturligt nok, saa allene og saa uforstyrret her, som han nogentid kunde have været i en af vore Professorers Lectier; eller - det, som næsten løb ud paa det samme - han troede, at være det - Thi om og en Spillere, som sprang hen til en Jøde, eller en Jøde, som travede hen til en Hofmand, eller en Hofmand, som ilede hen til en af Stadens Nymphen, eller en Nymphen, som hoppede hen paa en Dantseboed, af og til løb ham paa Armen, saa var han dog i alt for dybe Tanker til at mærke det - Men naar Maanen undertiden brød frem igjennem Skyerne, og med et mat Skin spillede paa Vandet, saa løb han hastig derhen, blev med et staaende stille og betragtede det med den største Opmærksomhed - - saa løb han igjen et par Skrit frem, og saa et Par tilbage, ligesom en der søgte, hvor - - - - saa slog han Hænderne sammen over Hovedet, og gjorde en heftig Bevægelse, ligesom en der nu vil - - - og saa vendte han sig om og drog et dybt Suk - - - maaskee fordi det var saa koldt - - - Imidlertid kom Skyen igjen for Maanen, og med den altid en mørk, fortrædelig, venlig, godgjørende Tanke til Herr Panthakaks Sjæl. Dem af vore Læsere, som maaskee vil forundre sig over denne Sammensætning af Bi-Ord, maae vi sige, at jo fortrædeligere, jo ærgerligere saadan en Tanke var, med desto større Ret fortjente den Navn af en Velgjerning imod den Panthakakske Familie og imod ham selv. - Den oplivede hans Sjæl til Følelser, og vakte den op af den ligegyldige, kolde, uvirksomme Tilstand, som ved slige Leyligheder er saa farlig; den var Moder til en lang Række af andre Tanker, som gjorde, at han paa nogentid glemte sit Forsæt; fordi de gjorde dybe Indtryk paa ham. - Den gladeste Forestilling skulde derimod 10 kun have gledet bort over en Sjæl, som Herr Panthakaks - ufrugtbar, uvirksom og ufølt maatte den være om den var muelig. - En lykkelig Nar, en rig Epicuræer, en æred Hykkere, et mægtigt Uhyre, som skulde retscaffen bandes først, hindrede ham meer end engang i at tænke paa det fortvivlede Spring - Dyden med alle sine Yndigheder, alle sine fortryllende Skjønheder vilde have befordret det, da han - - - - men det er Tid, at vore Læsere blive noget nærmere bekendte med Herr Panthakak -

Herr Panthakak var mueligt af saa god en Familie, som nogen i Landet. - Han havde unegtelig ligesaamange Forfædre, som den adeligste i Riget; og maaskee ligesaa velfortjente og ligesaa store Mænd iblant dem - Men om han og havde været af Fyrsteligt Blod, saa var der dog en vis ulykkelig Omstændighed, som gjorde ham det reent unyttigt. - Med et Ord, hans Moder var den eneste, som han vidste at navngive, af alle sine Paarørende. - Da det, som man veed, egentlig er Blækket og ikke Blodet der adler, saa kunde vores Panthakak naturligviis ikke gjøre nogen Fordring paa de Elskværdigheder, de Fuldkommenheder, de Fortjenester, som vi bliver fødte med, naar vi fødes af store Folk; da han ikke engang kunde gotgjøre skriftlig, hvem der med rette burde have baaret Navn af hans Fader - Og hvorledes skriftlig? - Hans Moder selv havde aldrig vildet eller aldrig kundet givet ham nogen Oplysning i denne Sag. Alt det, som han ved nogle af hendes Naboersker siden fik opdaget, var - - - - - at hans Moder

var - - - en from, andægtig, stræng Kone - - Jomfrue eller Enke, gift eller ugift havde de i lang Tid ikke kundt komme efter - men at hun saae temmelig got ud, saaledes, som Folk seer fleest - at der gik mange MandsPersoner ud og ind hos hende, som alle kaldte hende Søster - at, endskjønt de ikke var de Folk, der bekymrede sig om, hvad andre tog sig for, dette Søsterskab dog i Begyndelsen var faldet dem noget mistænkeligt; men at alle disse Brødre var af et saa alvorligt, saa sygeligt, saa nedslaaet Udseende, at de ikke selv vidste, hvad de skulde sige derom - at endelig Himmelen - eller som Herr Panthakak i sin Misfornøjelse pleyede at udtrykke sig - Fanden havde ført en Broder igjennem F*** - Byen, hvor hun dengang opholdt sig - at denne Broder, der ventelig var den yngste af dem alle, var høy, vel ved Magt, af en frisk Farve, og trods sin store Paryk, sine sorte Klæder sine Halv-Ermer og sine dybe Suk, et andet Menneske saa ligt, at han, som han selv tilstod, ofte skammede sig derved - at 11 han imidlertid, saalænge som han blev der i Byen, var meget andægtig, og i sær aldrig forsømte nogen af sin Søsters Bede-Timer - Videre fortalte de, at hun kort efter denne Broders Bortreyse, havde faaet Brev, som hun sagde, fra sin Mand, med Begjæring ufortøved, at komme til ham i Holland - Ved denne Leylighed havde de først faaet at vide, at hun var gift - - Efter to Aars Forløb var hun uformodentlig kommet tilbage, med sin lille Christian i Skjødet - just

vores Herr Panthakak - Hun var i dyb Sorg, som hun bar til sin Død - følgelig maatte hun vel være blevet Enke. - Efter den Tid opoffrede hun sig reent til Brødrenes Beste, og skyede meer end nogentid før al Omgang med de andre, som hun kaldte Verdens Børn; men om man og, for got Naboeskabs Skyld, engang imellem saagot som paatvang sig hende; saa kunde man dog ikke faae hende til at tale om andet, end om Tidernes Fordærvelse og de forestaaende Lande-Plager - Naar man uskyldig viis bragte hendes Mand paa Tale, saa fordreyede hun Øynene, sukkede dybt og svarede med et Sprog af Bibelen - Nogle var gaaet saa vit, at de havde spurgt hende, om han ikke heed Kùchlein; thi saaledes skrev hun sig, men de havde aldrig faaet andet Svar, end enten at hun Dag og Nat vilde bede for dem at de alle maatte blive rette Kùchleins; eller at hun havde gjort et heiligt Løfte aldrig at nævne sin Mands rette Navn, for om mueligt, at glemme, at hun engang havde været saa kjødelig - - at gifte sig - Hun begyndte da i Almindelighed at fortælle, at hun dengang var meget ung og vild - -

- et sandt Verdens Barn - at det dog var skeet imod hendes Villie - men naar man nu tænkte, at hun vilde fortælle alting, var hun, førend man saa sig for, mit inde i Verdens Ugudelighed, og de sidste Tider.

- De havde staaet mange Straffe-Prædikener ud, for at stille deres Nysgjerrighed tilfreds, men alt forgjæves - og hun døde, førend man kunde blive klog paa hende - Det var alt hvad disse gode Matroner kunde sige vores Panthakak for vist om hånds Herkomst - De lagde med en betænkelig Mine til, at han vel maatte have en Fader; - og at man maatte haabe det beste - siden Madame Kùchlein aldrig kunde taale at see et uægte Barn, uden at besvime; og naar hun af en Hændelse blev vaer at et ungt Fruentimmer kyste et MandFolk; truede hun aldrig med mindre Straf end med Marschlandenes Oversvømmelse - Vor Panthakaks, dengang Christian Kùchleins Moder, havde som sagt ikke fundet for got, at give ham meer Oplysning i denne Sag, end de andre; og da han nogle Gange havde igjentaaget det 12 næsviise Spørgsmaal, hvorfor han ikke ligesaavel havde en Papa, som alle andre Børn - da han ikke længere vilde lade sig nøye med den Erindring, at han burde betragte alle de fromme Folk, som han daglig saa, som ligesaamange Fædre - saa gav hun ham engang for alle et Svar, der var saa eftertrykkeligt, at han holdt det for raadeligst ikke at spørge tiere - Vore ukjærlige Læsere, og de som overiile deres Domme vil nu holde det for afgjort, at Herr Panthakak ikke var kommet paa den ordentligste Maade til sin Person - Han selv, naar han i Fremtiden sammenlignede det ovenanførte, med en og anden Omstændighed; var næsten overbeviist om, at ingen anden, end den omtalte yngste Broder, havde plantet ham i denne ulyksalige Verden; og det var i den Henseende, at han med al billig Ærbødighed for sin formeente Fader, meer end engang bandede den Skjæbne, der just skulde føre ham igennem F***, da der dog var andre, langt nærmere og bedre Veye til Tydskland - og det allene for at formeere de ulyksaliges Tal med en Panthakak - Vi som billige og ordentlige Historieskrivere, vil gaae en Middel-Vey, da der findes en - Vi har uagtet Madame Kùchleins Strængthed, ikke den Overbeviisning om hendes Dyd, at vi ey skulde holde det for meget mueligt, at hun overiilet af en menneskelig Svaghed kan have gjort et lille Feyl-Trin, som vor gode Ven endog med nogen Rimelighed, efter Behag kan takke eller bande for sin Oprindelse - Men paa den anden Side har vi ikke heller den Tillid til Naboeskernes Ærlighed i de smaae Kjøbstæder, at de jo undertiden af en lille Hævngjærrighed eller blot for TiidsFordriv kan baade sige meer og mindre om en Ting, end de veed, ligesom Omstændighederne fordrer det - Det er endog rimeligt, at det sidste har fundet Sted i dette Tilfælde. Madame Kùchleins halsstarrige Taushed i denne Sag, som man slet ikke kan undre sig over at hun iagttog imod en Søn, der neppe var ti Aar, da han forlod hende; synes næsten unaturlig og umuelig imellem en halv Snees Frittersker, Trøstersker, Raadgiversker, Fortællersker, Bagtalersker, og Himlen veed hvad for fleere - Og hvorfor skulde hun have taugt? - Af Egensindighed? - Den kunde ikke holde Stand - Af Ydmyghed? - O Madame Kùchlein - - - Af Lyst til at blive mistænkt? - Det kunde maaskee før være - men af Mangel paa Opfindelser eller paa Dristighed? - - - O Madame Kùchlein -

Altsaa har vi sat Herr Panthakaks Fødsel i sit behørig Lys -

Vi seer tilbage, og blive med Fornøyelse vaer, at vi har faaet et 13 halvt Ark fyldt med denne Post allene - Intet skulde være os kjærere, end den Forvisning, at slig en Vitløftighed maatte yderlig mishage Kunst-Dommerne - Dette vilde give os et rimeligt Paaskud, en forønsket Leylighed, at undskylde os hos dem paa et andet halvt Ark, at dømme dem baade fra Smag og Forstand paa et tredie; og endelig i nogle faae, men fyndige Perioder, som kunde opfylde det fjerde, at indbyde alle dem, som kun havde et Øye, til at see; om vi ikke skrev saa laconisk, som det var mueligt for en dansk Historie-Skriver - At denne Leylighed fattes os beklage vi dog ikke saa meget; thi vi haaber, at den kommer endnu, og den vil da give en ypperlig Anledning til et andet Værk; men det fortryder os, at Herr Panthakaks øvrige Historie, er for største Deelen saa tydelig, saa fattig paa Tvivl og Formodninger, at vi kun vil finde faae Steder, hvor vi kan lade vor Vittighed og vor Dømmekraft skinne i sit fulde Lys - faae, hvor vi kan selv vise os paa Skue-Pladsen - Som naar man vilde formeene den ærlige, den velhavende Speckhøker, at være tilstæde naar hans Søn deponerer, og at tilegne sig selv al den Beundring som han troer at læse i Tilhørernes Øyne, naar den tilkommende Professor uden Anstød kan opregne Alen lange Sider af - - - latin - - - eller arabisk - - eller Himlen maae vide, hvad det er for et Hexe-Sprog, og hvorledes Professorerne kan forstaae ham - Som om man vilde forbyde denne gode Mand, som dog svarer enhver sit, at forandre Sted hvert Øyeblik, for at finde et, hvor enhver kan have den Fornøyelse at see ham

- ham, Faderen til saa klog en Søn; saa bedrøvet er det, naar de handlende Personer ligesom vil slaae

Døren i for Næsen af deres Historieskriver; naar ham skal fattes Leylighed eller undertiden Tilladelse, at plante sig mit iblant dem, og at troe sig meest beundret af dem alle - Virkelig, om det ikke var for andet, end det smukke: *Vi* og det rørende: *Vore Læsere*, som vi nu næsten nødes til at være sparsomme med -

- - saa maatte det fortryde os - Dog kjende vi os ret, saa finde vi vel Raad hertil -

Ikke den tapperste Oberst, som har besluttet at hans nyefødde Søn skal blive General, ikke den lærdeste LandsBye-Præst, som allerede ved Moderens Bryst bestemte sin Hansemand til et Lys for Kirken, ikke den udlærtteste Aagerkarl, som har udregnet, at hans lille Arving skal blive den rigeste i sin FødeBye - Ingen af alle disse kan anlegge en Plan saa god, saa sikker, saa passende til deres hensigter, som Madame Küchlein, der havde bestemt sin lille Christian til en Menniske 14 Fiende og en Klynkere. - Han begræd, om man bør troe det, alt i Moders Liv, Kjødets Fordærvelse og Jordens Ulyksalighed. - Han var ikke fire Aar, førend han, foruden en stor Deel andægtige Væklager og Herzens Seufzerlein; som var meget opbyggelige, og som han ikke forstod et Ord af, vidste paa sine Fingre, at Verden var en Jammer-Dal, hans FødeBye et Sodoma, Hans Moders Naboersker Lucifers Døttre, og over Hovedet alle Mennisker, - - at forstaae paa Madame Küchlein og de faae Sjæle nær, som hun værdigede sit Venskab - nogle elendige, blinde, forventte, ryggesløse Creaturer, som Himmelen kun lod leve for Madame Küchleins Skyld, ligesom Zoar fordem blev staaende paa Loths Forbøn - for at øve og prøve hende - og for med Tiden, naar hun blev kjæd af at bede for dem, at lade det gaae dem, som Korah og Dathan. - Han vidste; at Rigdom, Rang, Lærdom og Silke-Adriener var ligesaamange dødelige Synder, at Comoedier og Dants raabte til Himmelen om Hævn; og at Bagtalelse og Umildhed i at dømme var i det mindste en Peccadill, som enhver from Christen burde tage sig i Agt for, saameget de onde Tider tillod det. - Alt dette lærte han med en beundringsværdig Hurtighed uden ad; og vidste at anbringe det saavel til rette Tid; at den som ikke vidste at det altid var rette Tid hertil i Madame Küchleins Huus, skulde have soeret paa, at Barnet virkelig begreb noget af det han sagde; og da det ved ideligt Bifald og Smiger dybere og dybere blev indpræntet i hans spæde Sjæl, blev det ham tilsidst saa bekjendte Sandheder, at han endog, da han fik bedre Forstand holdt det urimeligt og ugudeligt at undersøge dem - Det havde været et Mirakel, om ikke Aar og Erfarenhed efterhaanden havde hærdet disse Talemaader og Sententser til Meeninger og til Grund-Sætninger - Fra Barns-Been vant til at formode lutter Ont hos alt det, som var uden for hans Moders Fortoug, maatte Panthakak nødvendig faae meget at see, som intet duede. Da det paa den anden Side var blevet ham indskjærpet som en Troens Artikel, at der intet Got var paa Jorden; holdt han det naturligt nok ikke for Umagen værd, at søge derom - Og hvorledes skulde han da finde det? -

Dog skulde med alt dette, maaskee en lykkelig Dumhed have gjort hans Skjæbne taaleligere; om ikke Madame Küchlein, for at gjøre ham til en fuldkommen Job havde fundet for got, at skjærpe hans Forstand, eller som hun udtrykkede sig, at oplade hans Øyne - Om det og engang var afgjort hos ham, at alt det han saae, var ont, saa 15 skulde han dog maaskee ligegyldig og følesløs kun have seet lidet, og det lidet onde ikke i sin fulde Størrelse; ikke fra alle sine Sider. - Endnu mindre skulde han nysgjerrig have brugt sin Indbildnings-Kraft som et Forstørrelses Glas, hvor hans Øyne ikke naaede; han skulde ikke have higet efter at see de mindste Feyl, de ubetydeligste Vanheld forestilte i en græsselig Størrelse, for saaledes desto bedre at kunde betragte dem Led for Led; heller skulde han ikke bestandig forsigtig, bestandig frygtsom havt Mistillid baade til sine Øyne og sit Forstørrelses Glas; han skulde i det mindste ikke have skabt Laster, og Ulykker hvor han ingen kunde opdage - Thi det er kun den oplyste misfornøiede, der efteraber Fanden, ligesom denne efteraber den evige i at skabe af Intet eller dog af en ubequem Materie - Det er kun dem, hvorom man maae tilstaae, at de i en vis Forstand naae deres Hensigt temmelig. Kun denne er den betydelige Forskjæl, at det altid ved Slutningen af deres Arbeide heder - de saae hvad de havde gjort og see - det var saare ont - Man kan følgerig med Billighed regne det for en af Herr Panthakaks Hoved-Ulykker, at han blev skarpseende og vittig; og Madame küchlein havde gjort ham en virkelig Tjeneste om hun havde stukket hans Øyne ud i Stedet for at oplade dem, i det mindste paa den Maade, som hun oplod Øyne paa. - En vis Egenskab, som hun selv fandt for got at kalde den frommes Forsigtighed, den enfoldiges Klogskab, og naar hun havde drukket stærk Caffé, Sions stridende Datters Aarvaagenhed; men som enhver anden, der ikke havde lært at udtrykke sig saa mystisk som Madame Küchlein, vilde, naar han dømte, paa det allerlemfældigste, have kaldet, en utaaelig Sladderskes Nysgjerrighed - En vis Pligt, som en langvarig og stræng Efterlevelse havde gjort hende til Vane og til Vellyst - den at prøve Aanderne - En vis ydmyg Begjærighed, ligesom Salomo, at undersøge alting, og at finde alting forfængeligt - og ont - Et vist - - hun vidste ikke selv, men som man, for at hjælpe hende til Ord, kan sikkert kalde Menniske-Had; gjorde at ingen var hende velkomnere, end den som kunde fortælle hende noget - - ont - - det forstaaer sig selv - men hvad var ikke ont? - Den lille Panthakak mærkte sig dette snart, og for at faae noget Dukke Tøy, eller for at blive frie for Straf, eller blot for at fornøye hende, fortalte han alt det han vidste; og for at faae noget at vide blev han opmærksom, efterhaanden skarpsigtig, og da Aarene tog til klygtig i at udfinde sine Lege-Cammeraders Feyl - Han opdagede med Tiden at han var ligesaa kjærkommet, 16 naar han fortalte om en Dræng der var faldet i Rendesteenen, som naar han berettede at en anden havde brækket sit Been; og at han blev ligesaavel og undertiden bedre belønnet for at beskrive en Naboe-Piges ugudelige Hoved-Tøy; som for at sladdre om en andens barnagtige Trodsighed eller Dovenskab eller Ubluehed - og han mærkede sig at det ene var ligesaa vel en Synd, som det andet; ligesom det at brække Beenene og Halsen i Nøds Fald var ikke øyensynligere en Straf af Himmelen end det at falde i

Rende-Steenen - Han fandt at et Ørfigen hørte ligesaavel i den skrækkelige Rubrique af Synderne imod det femte Bud, som et Mord; og at en Moder der gav sin Datter en nye Klædning drev ligesaa vel Af-Guderie, som Cananiterne - Og hvilken Mængde af Mordere og af Af-Guds-Dyrkere maatte han ikke finde? - Men at det var lige gyldigt, enten det var sandt eller usandt, som han fortalte; var det, som han til sin store Lykke, ikke opdagede, endskjønt man maae tilstaae at det var Forsynet, og langtfra ikke Madame Kuchlein, at han kunde takke for denne Uvidenhed. -

Der var mange Laster, som han i saa spæd en Alder ikke kunde kjende af Navn, langt mindre have Leylighed at see - Der var Ugjerninger, Afskyeligheder, hvoraf den belæste eller erfarne Gamle undertiden til Belønning for sin Dyd, hverken kjender den egentlige Beskaffenhed eller Exempler - men som den lille Christian - for at faae Øynene opladte - for ret at lære at kjende den onde Verden, og at fatte Afskye for den - for i sin Tid at kunde tage sig desto bedre i agt - og for ikke af Uvidenhed, at fortie noget for sin Moder - i det mindste maatte have et Begreb om - Dette oplod hans Øyne fuldkommen, og han var allerede i sit tiende Aar saa god en Kjendere af alle Slags Laster, at det allene var Forsynets Beskjærmelse, hans gode Natur, og en medfødt Frygt, der gjorde at han ikke i sit tyvende var en Cartousche, eller en Aretin, eller en Edelmann. -

Klokken fra fire til fem var i Almindelighed en opbyggelig Time for vor lille Christian - da kom han af Skole -

»Nu min Christian, hvad har du seet i Skolen i Dag? - ventelig ikke noget got - sig kun frit - saa er du en kjøn Søn - saa skal du faae Sukker - - men dersom du fortier noget - saa - -«

O Mama skulde aldrig kunde troe - - -

»O jeg troer det nok min Søn - jeg er destoværre alt for over beviist derom - Ugudelighed gaaer i Svang - Jeg frygter for endnu at 17 leve den Dag, at Himmelens Straffe-Domme - - - Men hvad var det du vilde sige? -

Der var Frue Ehren-Preises Frants - - -

»Har jeg ikke sagt det Broder Jammerfuld? - Det er den ugudelige Kone, som Madame Peber-Quærn og Jomfrue Slip-slop har mistænkte - og som jeg destoværre gjerne vil troe ikke uden Aarsag - - for den Veder-Stygghed, - - - som Lots Døttre begik - -

Hvad begik Loths-Døttre Mama? -

»Man faaer dog give Barnet et Begreb derom, Broder Ebleskive - for at han kan tage sig i Agt - Loths Døttre gik ind til deres Papa -

Er det en Synd at gaae ind til sin Papa? - O den Synd er jeg destoverre frie nok for at begaae -

»Næsviis! - men Barnet veed ikke, hvad han siger - Beed Himlen bevare dig - du kunde gjøre det ligesaa galt - om du ikke havde saa dydig en Moder - Du er et Mandfolk lille Christian -«

Men begaaer jeg ikke da en Synd, hvergang jeg gaaer ind til hende?

Ney Himlen være loved, du er endnu for ung - - - til det - - - men jeg skal nok forklare dig det siden - - - - Barnet maae dog vide det - Ikke sandt Broder Røddøye? -

Jo Søster -for at tage sig i agt - - -

O ja Mama jeg slipper hende ikke, førend hun siger mig, hvad det er at gaae ind - - -

»Men nu skal du først kjønt fortælle mig, hvad det er for en Ulykke at Ehren-Preises Frants har gjort -«

Nu, det er just ingen stor Ulykke -

»En stor Liderlighed i det mindste - -

Det er det just heller ikke - - men - -

»En stor Løgn vil du sige - -

Løgn er det ikke heller - - men - -

»Hvad er det da? -

Det er en stor hviid Fjær, som han har faaed i Hatten; og som klæder ham saa smukt - saa rask - -

»Og det kalder du ingen Ulykke - ingen Liderlighed - Men Barnet forstaaer det ikke - Lad Broder Trang-

Bryst forklare dig det? -

Men er det da saa stor en Synd Mama, at gaae med en hvid Fjær i Hatten? - Ak! - det seer saa frisk ud -

»Det er en Troldoms Synd - Den stakkels elendige Frantz! - men han er et Barn - han er saa got som uskyldig - dog vil den Fjær blive 18 ham til en Snare - til Fordærvelse - - - Men hun! - hun! - Saaledes at klæde sit Barn ud i Fandens Lignelse - Ja - jeg vil ikke spaae ont over min Næste - men det var got for hende om hun blev straffet i Tiden - Dog det er ikke den første, som hun har sat Fjær paa Hatten - - De kjendte hendes Mand, Broder HvideLøg. - *Ja - han var den største Hanrey i F****

Hvad er det, en Hanrey Mama?

»Det er saadan en, som fremmede MandFolk kommer til, imens deres Mand er borte -

O saa er min Papa, i hvor han og er i Verden, en stor, en grumme stor Hanrey -

»Slyngel! - men Barnet forstaaer det ikke - man kommer til at udtyde det for ham - dog det kan blive til siden - Men hvad sagde Skole-Mesteren til Frantses Fjær? -

Til Fjæren sagde han ikke et Ord - men

»Der har vi det - det vilde jeg have sagt forud - men din Skoele-Mester lille Christian er en ugudelig, som de andre - - Jeg er bange at han forfører mig mit Barn - Hvad siger De Broder Pølse-Pind - det er saadanne, som skulde oplyse Ungdommen og vejlede den - -

Men Frantz fik Riis fordi han ikke kunde sin Lectie -

»Der kan du see, min Søn - der kan du see Himmelenes øyensynlige Straf; for hans ugudelige Masquerade med Fjæren - Havde Madam Ehrenpreis ikke fundet for got at vanskabe sin Søn, saa havde Beelzebub aldrig faaet Tilladelse at forvilde ham, da han skulde lære sin Lectie - - - Men, da vi dog taler om Beelzebub - saae du SkoeleMesterens Kone? -

O ja Mama! - hun var saa deilig - saa galant - Hun havde et Staae- Vær paa Hovedet, som var saa høyt -

»Ney det gaaer for vidt - Vi vil vende Ryggen - Vi vil flye, mine Brødre til vort Zoar, førend det onde kommer - at det ikke udrydder os med disse ryggesløse - Vi vil flye og ikke see os tilbage - Var der Kniplinger paa Sættet, eller -

O der var saameget Guld, saameget Stads, at jeg aldrig kan sige det - Men hun skal og kjøre ud i Dag, paa Landet til hendes Moster, som har gjort - -

»Hvad for en Ulykke har hun gjort? -

Hun har gjort Barsel - Er det og en Synd Mama? -

»Alt hvad saadanne Verdens Børn gjør, er Synd - - - Saa hun 19 kunde ikke gaae - Stakkels Barn - en Skole-Mester Kone! - Hun skulde endelig kjøre - til hendes Frue Moster - - Ja Moster mig hen, og Moster mig her - Til Pølen og Puten kjører saadanne Sminke-Dukker« - o.s.v.

Saadanne og andre lige beskaffne Samtaler, maatte daglig igjentagne nødvendig frembringe førømtalte Virkninger hos den lille Christian, helst da de blev saa mægtig understyttede af tre andre Omstændigheder, som vi ikke kan undlade at anmærke, da de har saa væsentlig en Indflydelse paa dens Character og Historie, som her tales om. - Et var det, at han af Naturen havde faaet et blødt Gemyt, som hver Dag ved Opdragelsen blev gjort blødere - et Hjerte som meget let tog imod Indtryk, men og meget længe bevarte dem - Strængighed havde gjort ham frygtsom, og Frygt gjorde ham til et Offer for den første, som vilde bilde ham noget ind, naar det kun var bedrøveligt eller farligt; men den samme Frygt gjorde ham og yderlig betænksom i at forandre de Meeninger, som engang var ham indpræntede - den forhærdede hans Hjerte imod alle dem, som vilde underrette ham om noget bedre - Et andet var det, at han fra den spædeste Alder af var vant til at ansee sin Moder, og alle dem, som hun holdt Venskab med, for ligesaamange aldrig feylende Oracler - Den tredie Omstændighed, som i vore Tanker ikke bidrog lidet dertil; var denne; at Madame Küchlein, ventelig for ikke at besmitte ham, var faldet paa det ulykkelige Indfald, at holde ham saa meget som mueligt fra alt Selskab al Spøg med andre Dreng af hans Alder - og saalænge som han var under hendes Vinger, kun tillod ham at lege med Dukker - Om Nogen den Tid har indseet og nøye overvejet alle disse Omstændigheder, saa har han uden stort Hexerie, allerede i vor Panthakaks tiende Aar, med temmelig Sikkerhed kundet spaae, at han - om det ikke skulde behage Himmelen, ved et eller andet Mirakel at gjøre en Forandring til det beste - med Tiden vilde blive en kjærlingagtig Klynkere, og en knarvurn Menniske-Fiende -

En Character som denne, der allene kan takke den almindelige Foragt, og de Viises Medynk derfor, at den ikke er forhadet indtil Afskye, er udentvivl et ufejlbarligt Beviis paa, at den Opdragelse, som Madame Kuchlein gav sin Christian i mange Henseende ikke var den, hun burde givet ham. - Dog aftvinger Sandhed og Billighed os den Anmærkning; at den tillige, endskjønt paa en uskyldig Maade, og uden Hensigt, lagde den første Sæd til mange og vi tør sige vigtigere 20

Dyder i hans Hjerter - Foruden en dyb Ærbødighed imod alt det, som var hemmeligt og ceremonielt i Religionen, foruden en nøyagtig Lydighed imod foresatte, som daglig blev ham indskjærpede blev en vis anstændig Alvorlighed ham naturlig, som er ofte det første Trin til Viisdom, ligesom den altid er en Følge deraf. - Naar man desuden betænker at Madame Kuchleins Haand var imod alle, og følgelig alles Haand imod hende - og at, endskjønt hun høymodig foragtede Verdens Bagtalelse, hun dog ingenlunde var tjent med, at den blev belagt med unegtelige Beviiser - saa begriber man meget vel, at hendes Stilling, om ikke andet, tvang hende til, at gjøre meget got som faldt alle i Øynene; og derimod at undlade meget ont, eller i det mindste at gjøre det saaledes, at ingen uheldig - - og da man ikke bør forlade sig alt for meget paa Børns Taushed - ikke vor lille Christian selv mærkede det - En stræng lagttagelse af alle udvortes Pligter, en god Oeconomie, en ordentlig Leve Maade og Arbeidsomhed, var af denne Aarsag Dyder, som han allerede i sin spæde Barndom nogenledes blev bekjendt med - Den Nys-Gjerrighed selv, hvortil hun opeggede ham, var Sæden til en Vide-Lyst, der nødvendig med Tiden, endskjønt ham uafvidende, maatte berige hans Sjæl med mange gode og sunde Begreb, og iblant dem med saadane, der naar Eftertanke udviklede og modnede dem, kunde blive Mod-Gift, for de ovenanførte Feyl - Men det som man meest vil undres over, det som næsten synes at være et Paradox, og en Modsigelse, er at vor Panthakak, just ved Madame Kuchleins Exempel, uformærket blev kjærlig, øm og medlidende, mod de samme Mennesker, som han holdt for onde, som han foragtede, og hvis Fiende han var eller troede at være - - Han, saavel som heele Byen, var daglig Vidne til, at hans Moder gjorde meget got imod nødlidende - Han troede følgelig at det burde saaledes være - Sine egentlige Aarsager, hvorfor hun saa nøye iagttog denne Pligt; tog Madame Kuchlein sig naturligviis vel i agt for at fortroe ham; og hun gav ham paa hans enfoldige Spørgsmaal, høyt kun det almindelige Svar, at man burde gjøre vel baade imod onde og gode - Men han blev imidlertid vant til at holde det for got; og hans følelse, hans af Naturen ømme Siæl gav ham med Tiden en Aarsag, der var uendelig ædlere, end de, som alle Madame Kuchleins i Verden skulde kunde givet ham, om de havde været Oprigtige. - Han fandt, at af alle de Ulyksaligheder, som Verden var fuld af, Ondskab endnu var den største, og følgelig fordrede den største, den 21 virksomste Medlidenhed - Af denne Aarsag blev det efterhaanden hans Glæde, at gjøre det Gode, som stod i hans Magt, imod alle Mennesker, ikke allene uagtet, at de i hans Tanker tilhobe var onde, foragtelige, afskyelige Creaturer, men just fordi de vare det - Vist et ædelt Træk, et Aftryk, af den store Menniske-Ven, som man skal kun finde hos faae af vore meest sodtalende, meest glimrende Philantroper - -

Alt dette sammentaget og overvejet, kan man med god Grund paastaae, at Herr Panthakak vandt meer, end han tabte, ved at blive opdraget i sine første Aar af sin Moder, Madame Kuchlein. -

22

Cap. II

Nu var han ti Aar. - Hans Forstand udviklede sig daglig meer og meer, og hans førromtalte Nysgjerrighed begyndte at blive ubeleylig, om ikke farlig, selv for Madame Kuchlein og hendes sukkende Brødre. - Han havde allerede iagttaget, at Broder Hvide-Løg undertiden greb Syster Magdalene - en lille butted Kokke-Pige, som fordem havde været hans Amme - i Barmen; og han havde gjort sine Anmærkninger derover - Det som meere var, han havde en god Aftenstund taget sig for at beluure sin Moder, og han blev ved denne Leylighed Vidne til en fortroelig, kjærlig, og med mange Suk afbrudt Samtale imellem hende og Broder Trang-Bryst - - - om deres Legge. - Han mærkede, at det blev stille, og kigede igjennem Nøgle-Hullet, og saae den fineste Strømpe paa Jorden, lidt efter lidt med zittrende Hænder nedstrefet, af den hvideste, den rundeste, den deiligste Leg i Verden - Han var ventelig nær ved at gjøre fleere og vigtigere Opdagelser - Vi kan ikke negte, at vi jo med større Taalmodighed skulde have kiget en Times Tid igjennem dette Nøgle-Hul, end et Korteer igjennem den beste Tubus paa runde Taarn - I det mindste skulde vi have besiddet saa megen Leveamaade, at vi havde til rette Tid listed os bort paa Tæerne, for ikke at forstyrre Damen. - Men den gode uskyldige Christian var enfoldig og uskicket nok, til med et at støde Døren op - som man af en utilgivelig Uagtsomhed havde glemt at slaae i Laas - at klappe med Hænderne, og at raabe engang over den anden »O, hvad Mama er hviid, naar hun er nøgen!« - Man kan let forestille sig, at Broder Trang-Bryst, saavel som Madame Kuchlein havde nogen Umage for at faae Klæderne bg Ansigtet igjen i de behørigte Folder - Historien vil endog forsikkre, at Madame blev rød - Saameget er vist, at hun fra dette Øyeblik af, erindrede sig, at Christian allerede var ti Aar; og at det var høy Tid at lade ham lære Latin, siden man uden at vide det Narrerie, dog ikke kunde haabe at forfremmes ved Kirken, hvortil han var bestemt i Moders Liv - Hun gik endnu videre, og

da alle hendes Brødre enten var gode Haandsværk-Folk og Kræmmere, eller altfor hellige, til ikke at have foragtet 23 alt det, som Verdens Børn kalde Lærdom; da hun paa den anden Side havde sine gode Aarsager til ikke at betro sit Barn, til nogen af den latinske Skoelers Betjenter i F***, eftersom alle Mændene talte af Fornuften og alle Konerne gik med kryllede Nakker; saa besluttede hun nu høymodig at overvinde den moderlige Ømhed, som Hidindtil havde gjort det saa utroeligt for hende, nogetid at kunde skille sig ved sin Christian; saavelsom den Frygt at han maatte fordærves, naar han blev overladt til andres Opsyn, end hendes eget - Hun besluttede, at forlade sig paa Forsynet, at skikke ham til H** en Bye, der laae kun sex Miile fra hendes Opholds-Sted, og der at tinge ham i Kost hos Herr Conrector Misocosmus - en Mand, som hun ikke kjendte, uden af det, som Rygtet fandt for got at sige om ham. - Men Rygtet sagde, at han var lærd til Nødtorft, en stor Pedant, og over Hovedet en større Foragtere, en afsagtere Fiende af alle menneskelige Daarligheder, end nogen ung Hofmand er det af Grædske Gloser. -

Herr Misocosmus tog med Glæde imod vor lille Christian - Ikke fordi han havde nogen Godhed for Madame Küchlein - Han kjendte hende ikke engang, uden af Navn, og dersom han havde kjendt hende; saa havde han vist foragtet hende af det oprigtigste Hjerter. - Heller ikke fordi han var nogen besynderlig Elskere af Børn - Tvertimod, han havde ventelig saameget, som mueligt skyet al Omgang med dem, dersom det ikke havde været, for i sine hypochondriske Timer, at kunde gjøre sig en lille Motion, med at prygle dem. - Heller ikke, fordi hans Omstændigheder skulde have trængt dertil; thi han var saa rig, som man neppe skulde formode det af en Conrector. - Men fordi hans unge, deilige, og fromme Kone, havde hundrede Gange ladet sig forstaae med, at hun ret inderlig beklagede de stakkels Folk, som vare nødte til at have fremmede Folkes Børn i Kost og under Opsyn; fordi hun ligesaa ofte havde bedet ham paa det indstændigste, at han for alting vilde skaane hende for den Ulykke, som hun holdt for en af de største; og fordi hun endnu samme Dag, da han fik Madame Küchleins Brev fortalte ham, at hun havde kjendt denne Kone, som Jomfrue, at hun ikke kunde lide Madame Küchlein for sin Død; og at hun engang var blevet saaledes overskjeldet af hende i et offentligt Selskab, for et nymodigt Sæts Skyld, at hun fra den Tid af havde bedet Himmelen i Naade bevare sig fra, nogetid at komme i den mindste Forbindelse med Madame Küchlein. - Man vil uden Betænkning slutte sig til af dette, at Herr Misocosmus ret inderlig 24 hadede sin Kone, ligesom man vil holde det for afgjort, at han var en dødelig Fiende af sin fattige, sin retskaffne og sin eneste Broder, naar vi fortæller, at han nogen Tid derefter, fast besluttede, da han selv hverken havde eller ventede Børn, at gjøre vor Panthakak, til sin eneste Arving, langtfra ikke af Kjærlighed til denne; men fordi hans Broder havde ladet sig mærke med, at han vilde være fuldkommen lykkelig, om han kun havde saameget, at han var sikker paa det Nødtørftige - Man vil blive saameget vissere i sin Sag, naar vi legger til, at han ufejlbarlig havde udført denne Beslutning, om ikke hans Kone, til sin Svogers og ventelig sin egen store Lykke, imod al Formodning havde billiget den, og endnu, til et næsten ubegribeligt Overmaal af Lykke var faldet paa, at ville bevise med Grunde, at han havde Ret; da nemlig hans Broder var Enkemand uden Børn, og følgelig ligesaagod og bedre kunde være tjent med sin maadelige Pension, end med en stor Capital paa et Bret; eller med nogen Forøgelse af sine Indkomster; som dog hans ødsle, ryggesløse og listige Svigermoder, vist vilde plukke fra saa godhjertet en Mand, som ham; og som hun ligesaavist vilde anvende slet - da hun paa den anden Side, ifald hun, som Himlen forbyde, skulde være saa ulykkelig at blive Enke, var meer end fornøyet med det, som var bestemt for hende i deres Ægteskabs-Contract - Og da den lille Christian, efter al Anseelse, vilde viise sig taknemmelig for saa stor en Velgjerning, som den, at blive antaget til Søn af Herr Misocosmus, ved at gjøre sig værdig dertil, og ved at blive ham en Trøst i Alderdommen - da han nu allerede tegnede til saa meget got, o.s.v. Om Madame Misocosmus meente alt dette for Alvor, eller om hun, som vi ere tilbøieligere til at troe, dengang alt havde lært at kjende sin Mands Tænke-Maade, skal vi ikke sige for vist; men saameget kan vi sige; at saa naturlig som den Slutning synes at flyde af det ovenanførte; at den gode Conrector, med got Overlæg gjorde baade Broder og Kone al den Ulykke, som han kunde - saa urigtig og falsk er den - Saalet kan Mennisket bedrage sig - Langt fra at han skulde hade dem, var de virkelig de to eneste Mennisker, som han kunde siges at elske paa Jorden, og han elskte dem saa heftig, at han ofte gjorde sig selv de bittreste Bebrejdelser over denne Svaghed - Dette har al Anseelse af en mørk Tale - Men vi kan med faae Ord give Nøglen dertil. -

Herr Misocosmus; uagtet al den (ikke Overbeviisning, thi han tog sig vel i Agt, for at lade sig overbeviise af nogen, men) Følelse, som 25 han havde, af sin Kones og sin Broders gode Hjerter og ypperlige Hensigter; kunde dog aldrig billige noget af det de ønskede eller syntes at ønske; da han langtfra at tiltroe dem Forstand nok, til at ønske det tjenligste, eller at dømme rigtigt om deres eget og andres Beste; holdt det for afgjort, at deres Ideer var saa ubestemte, saa forvildede, saa falske, at de nødvendig maatte feyle i alle deres Domme, endog om de ligegyldigste Smaa-Ting. De kunde saameget mindre fortænke ham heri, som han nu engang for alle, dømte alle Mennisker fra Forstanden, sig selv undertiden ikke undtaget. - Deri var han følgelig fuldkommen enig med Madame Küchlein, at alt det, som Mennisket tog sig for, og som hendtes det, var ont. Men Forskjællen var denne, at hun søgte Grunden til denne Feyl for den største Deel i deres Villie, og han allene i deres Forstand - Hun tilskrev alle, eller i det mindste dem, som hun undte en dobbelt Andeel af Straf, overflødig Indsigt til at kunde see det Gode, men tillige et altfor gjenstridigt Hjerter til at ville vælge det - Han derimod paastod, som god Philosoph, at alle Skabninger følgelig og Menniskene havde en medfødt Drift til at forøge deres Fuldkommenheder om mueligt til det uendelige, og sluttede deraf, at deres Villie nødvendig maatte vælge det som de holdt for det beste, men at deres Forstand var saa formørket, at den aldrig eller kun ved

en Hændelse indsaae hvad det beste var. Af disse Grunde holdt hun det physiske Onde, hvoraf Verden i begges Øyne var ligesaafuld, som af det moralske, for ligesaamange umiddelbare Straffedomme eller Tugtelse af Himmelen - Han derimod kaldte det en Virkning, der nødvendig maatte flyde af sin tilstrækkelige Aarsag, nemlig Forstandens Fordærvelse; og han troede at Menniskene havde den fuldkomneste Tilladelse af Himmelen, til at undgaae alle muelige Ulykker; men at de var for dumme til nogentid at kunde benytte sig af denne Frihed - Enhver seer heraf, at han var nogle Grader billigere baade imod Himmelen og Jorden end hun. - Men til Philosophiens Skam seer man og, at dersom Madame Küchlein var en større Menniske-Fiende, saa var Herr Misocosmus en større Nar - Hun vidste dog hvad hun troede, og hun turde i NødsFald bande paa at hun havde Ret. - Han troede endelig og, at han havde tilstrækkelig Grund til at troe - - at Materien - - at Sandserne - - at Lidenskaber - - At Adspredelse, havde saaledes fængslet - forblindet - forvildet de høyere Sjæle-Kræfter, - - - at Menniskene altid forbyttede de rette Bestemmelser af Ont og Got - og følgelig altid valgte det ene for 26 det andet - - og følgelig da de altid vilde vælge det Gode; altid i dets Sted valgte det Onde - altid det skadelige og falske i Stedet for det nyttige og sande. - Q.E.D. Men i denne sin Troes Natur fandt Herr Misocosmus undertiden imod sin Villie, en tilstrækkelig Aarsag til at troe, at hans høyere Sjæle-Kræfter, mueligt - han kunde kun sielden overtale sig til, at sige rimeligt valgte det falske i Stedet for det sande, just naar de dømte, at Menniskene altid forbyttede de rette Bestemmelser etc. Vid. supra.

Men Gud forstaaer os, sagde Fader Pansa. -

Vi vil sige saa meget, at naar Herr Misocosmus undertiden i heele Timer paa sin Hjernes og sin Lunges Bekostning havde a priori og posteriori beviist, at alle Menniskets Begreb, Sætninger, Bestemmelser, Domme, Slutninger ikke var en Pibe Tobak værd; saa faldt det ham undertiden ind, at han var et Menniske - Naar han paastod at alle Mennisker dømte urigtig, var det ikke da en himmelraabende Egenkjærlighed, at undtage sig selv? - Og kunde han feyle, saavel som alle andre, hvorfor ikke da just i den Grund-Sætning, hvorpaa hans heele System beroede, den om Forstandens Fordærvelse, og det deraf flydende onde. Denne Indvending skal engang have forbitret ham saa meget, at han i Overiillelse raabte: Alle Mennisker er Narre; og de ere Narre med, som troe at de ere Narre. -

Saa meget er vist, at dersom han ikke havde havt, al den Egenkjærlighed, al den Halsstarrighed, som en Philosoph, og en Skole-Mand kan have i at forsvare sine Grund-Sætninger; dersom han ikke havde forsvaret denne saa tit, at han tilsidst virkelig troede, at være overbeviist derom; og, maaskee, dersom ikke Vanen, den Natur, som vi give os selv, kom ligesaatit tilbage, som den blev jaget ud; saa kunde man have havt det beste Haab om, at nogle gode Venners Omgang, der havde været listige nok, til bestandig at give ham ret, skulde med Tiden have bragt ham til at tvivle om sin Meenings Rigtighed; og saaledes gjort et Menniske, eller i det mindste en fuldkommen uefterrettelig og uskadelig Nar af Herr Misocosmus. - Men Ulykken var, at de saalænge havde gjort ham fastere og fastere i sin Sag ved Mod-Sigelser, til han endelig var blevet reent uforbederlig, reent forhærdet. De betænkte ikke, at den der havde saa slette Tanker om den menniskelige Forstand, som Herr Misocosmus; om og den Tilstaaelse kunde aftvinges ham ved Grunde, at et Menniske engang imellem kunde dømme rigtigt; nødvendig kun vilde tilstaae det om 27 det mindste Antal, og følgelig i denne Disput, kun om sig selv, blot af den Aarsag, at han var ene imod saa mange, om det og ikke ellers var saa naturligt. -

Madame Misocosmus var den første, der mærkede, at Medhold var almægtig over hendes Mand - det eneste og sikreste Middel, til at forandre hans Tanker efter Behag - den ene undtaget, der var blevet ham til Valsprog, hvilken, som sagt, havde slaaet altfor dybe Rødder. Hun, og siden fleere lærte, at naar han af alle Kræfter satte sig imod ethvert Ønske, som de lod sig forstaae med, det da langtfra ikke skeede af Had, men fordi han troede: at de, som Mennisker, altid dømte urigtigt, om deres sande Beste, og selv om deres Fornøyer; følgelig, at det, som stred meest imod deres Ønsker, maatte være dem tjenligst og fornøye dem mest. - Da de først vidste saameget, var det ikke at tvivle paa, at jo den gode Herr Conector maatte blive en Machine i deres Haand, som de kunde gjøre med, hvad de vilde; og selv en Spille-Bolt for sine unge og lystige Bekjendtere - Den ærgerlige Krønike af H** vil endog fortælle, at en Primaner fik ham til at staae en heel Time paa Hovedet, ved at beviise i en vitløftig Declamation, hvor rimeligt, hvor fornuftigt det var handlet af Menniskene, at de alle vare blevne enige om at staae paa Beenene -

Imidlertid maae man, for at være billige, dog tilstaae, at i Fald Herr Misocosmus ikke havde saa aldeles Ret i at dømme alle Mennisker fra Forstanden, han dog havde havt saa mange Anledninger til denne Fordom, at de nogenledes kunde undskylde den. - Foruden vrantne Forældre, pedantiske Præceptorer, Alen tykke Commentatores, en stor Grad af Egenkjærlighed, og et af Naturen hypochondrisk Blod, som tredive Aars Skoole-Tjeneste ikke havde fortyndet; havde næsten alle de, som han var og burde være meest tilbøvelig at tiltroe nogen Forstand, behandlet ham paa en Maade, der neppe rimede sig med fem Sandser - Et rigt Fruentimmer, som Forstanden ret syntes, at skinne ud af Øynene, hvilket han endnu som Baccalaureus friede til i den ziirligste Chrie af Verden, havde givet ham Kurven - Den velviise Borgemester i H** paastod Rang og Sæde over ham; Academiet havde i tredive Aar glemt at kalde ham til Professor - Journalisterne havde forsømt at recensere hans lærde Dissertation de eruditis H**anis, og da han i en god Meening havde sendt dem den, til et unegteligt Beviis paa deres Dumhed gjort Fidibuser deraf, eller i det mindste foregivet, at have gjort dem - Ikke at regne utallige fleere 28 ligesaa urimelige Tildragelser, hvorved en Mand som Herr

Misocosmus nødvendig meer og meer maatte bestyrkes i de slette Tanker, som han havde fattede om den menneskelige Forstand. - Vi maae endnu gjøre den Anmærkning, at jo lærdere en var eller passerede for at være, desto dummere kaldte Herr Misocosmus ham - Dog, de som kjender de Herrer Lærde, vilde ventelig have anmærket dette selv. -

Men det lader, som om vi glemte vor Christian -

Dette uskyldige Barn, vant til at tage alt det for gangbar Mynt, som hans Foresatte fandt for got at sige ham, maatte nødvendig nu faae slettere Tanker om Menniskene og Verden, end han nogen Tid havde haft før - Det var ikke at begjære af ham, at han skulde see dybere end til Tingenes Overflade, mindre at han skulde gjendrive Beviiser, som han ikke engang forstod - Han gabede derfor paa Herr Misocosmus indtil han havde lært hans heele System udenad, han erindrede og igjentog hans Tale-Maader saalænge at han tilsidst holdt dem, for afgjorte Sandheder, uden at undersøge dem; og han anvendte saalænge de mindste Hændelser, naar de kun nogenledes vilde passe sig, paa at bestyrke dem, indtil han troede sig fuldkommen overbeviist derom - Madame Kuchlein, havde dog altid gjort Verdens Børn den Ret, at de var polerede nok til at undlade meget ont, for ikke at brænde sig, og at gjøre meget endskjønt uhelliget Got, for at vinde en forfængelig Roes - Hun havde tilstaaet dem en stor Forstand i naturlige Ting, hvilke den fromme kunde og undertiden burde laane af dem, ligesom Jøderne forud laante Guld-Kar af Egypterne - Dette svage Gjenskin af Menniske-Kjærlighed, disse Billeder, der kunde kaldes smukke i en mørk Sjæl, udslettede Herr Misocosmus efterhaanden med sin Veltalenheds Svamp; men forgjæves forsøgte han med Sandhedens Griffel at indprænte Begrebet om den menneskelige Villies Attraae til det Gode i Christians Hjerte - Endskjønt hans unge Hjerte følte den Forskjæl, som det var om Menniskene gjorde ont af Forsætt eller af Mangel paa Forstand, endskjønt han virkelig ønskede at det sidste altid maatte finde Sted; saa dog, da Madame Kuchlein havde altforvel indprentet ham det modsatte; da det onde dog altid blev ont af hvad Kilde det kom; saa blev han ved, uden vitløftig Undersøgelse, at troe sin Moder, at Verdens Børn ikke vilde gjøre got, hvor de kunde; og Herr Misocosmus, at de ikke kunde, endskjønt de vilde - Heraf var det at han med Tiden dannede sig 29 den smukke Grund-Sætning, at det gode var umueligt og det onde uundgaeligt paa Jorden -

Ligesom en gjerrigs Capital føder andre Capitaler af sig, som gjør ham gjerrigere endnu, saaledes maatte denne Fordom nødvendig blive Moder til mange Omstændigheder, der bestyrkede den. - Da Christian var udlært paa at finde Daarligheder overalt, saa kunde han naturlig nok ikke andet end finde, at de Skole-Bøger, som Herr Misocosmus lod ham lære saa mechanisk, og i særdeleshed de latinske libri memoriales, Thesaurer Vestibuler og Anthologier var reent splittergalne - Han lod sig mærke dermed for sin Conrector, og denne svarede ham kort og got, at han var en Nar der ikke forstod det; og at disse Bøger, skjønt kun per Accidens, var indrettede fornuftige nok til at give hans Hukommelse saameget at bestille, at han i den Tid ikke kunde tænke, og følgelig ikke heller finde paa nye Daarligheder.

- Han begyndte nu at lære dem for Alvor, og fandt efterhaanden meer og meer Smag i Sprogets i sær i de Ciceronianske Skjønheder, ligesom han fattede dem bedre - Han lod sig forstaae dermed, og man svarte ham, at han var en Dosmer, der langtfra ikke maatte bilde sig ind, at komme nogentid til at tale saa ziirlig Latin, som Cicero; og at han og alle de var Narre der tragtede derefter, da det var meer end nok naar man vidste saa meget af et dødt Sprog, som det Latinske, at man kunde forstaae det man læste, og høyt gjøre sig saa forstaaelig deri, som en Polack. - Han vovede, at spørge, hvorfor han da skulde lære saa mange Regler - - Fordi han skulde lære dem, og fordi han kunde ikke komme frem i Verden, uden at være ligesaa naragtig, som alle hans Brødre. Dersom man ikke vidste, hvad Modsigelses Aand kan udrette, skulde man holde det for umueligt at en Conrector, hvis største, hvis eneste Styrke bestod i Sprogene, kunde dømme saaledes.

- Men de, som veed det vil just finde Grunden dertil i denne Styrke - Den snue Christian mærkede snart, at dersom Herr Misocosmus skulde rose nogen, saa var det de Latinske Authorer - Dette forførte ham til at yttre sig med sit Bifald - Og da fik han først at vide, at Sallustius var en affectert Nar i Preusisk Uniform, og Cicero en efter det Pariser Til-Snit, at Plinius var for fuld af Blomster, og Curtius af Sminke - Grækerne gik det ikke bedre - Da vor Christian efter nogle Aars Forløb begyndte at forstaae dem, var han Vidne til en Samtale, imellem, sin Lærere og Rector Geb-Recht om Homer og hans 30 Efter-Mænd, der sætter den førstes Tænkemaade i et fuldkommet Lys

»Homer, sagde Herr Misocosmus var uden Tvivl Poet efter Ordets egentlige Bemærkelse - en Skabere -«

De har Ret - Hans ypperlige Lignelser viser i sær hvormeget han havde lært af Naturens Mestere -

»Paa Lignelser har han været meget fattig - Han igjentager sig selv, hvert Øyeblik« -

Perrault har med Grund anmærket det samme - og

»Perrault var en Nar, min Herre, som havde satt sig for at laste Homer - Han betænkte ikke, at Naturen dengang var meer enfoldig, og mindre rig paa Originaler at efterligne, end den er nu -«-

Hvad denne Anmærkning angaaer er jeg fuldkommen enig med Dem og Despreaux -

»Boileau Despreaux dømte alt for partiisk om Homer til at han burde anføres. - Han dømte dem til Strikken, der fandt Feyl hos en Digter, der har dem saa store, at hans Tids-Alder allene kan undskylde dem. -

Terrasson sætter ham endog under Chapelain, og - -

»Terrasson forstaaer ham ikke, saa god Græker, som han og kan være. - Det er bedrøveligt, at de vil dømme om Digtere, der ikke kan forestille sig Billeder af Naturen, der seer anderledes ud, end dem, de har for Øynene« -

De Franske kan ikke forestille sig at et Sprog kan være naturligt, som ikke er yderlig flint, kjælent, og fuldt af Sentiments -

»Fiint, siger De - De vil dog vel aldrig negte, at om Homer havde været en Boeotier, han endnu havde været for grov.« o.s.v.

Det vilde blive uendeligt at følge med Herr Misocosmus i alle hans Critiquer over de Mænd, som Verden har været enig i, at kalde lærde og store - Man kan desuden let slutte sig til, hvad han maatte dømme om de nyere, naar han fandt saa mange Feyl hos de gamle; ligesom man kan gjette sig til, hvor slet han maae have behandlet Mesterne i de speculative Videnskaber, da han saalidet skaanede Sprogenes Helte; hvad de danske Mikkler kunde vente sig, naar de latinske Jürgener selv maatte staae Skoole-Ret. - Naturligviis kunde saa besynderlig en Pedant ikke indprænte sin Lærling nogen Høyagtelse for Videnskaberne eller nogen Lyst til dem - Den lille Christian troede at han meget lettere og mageligere kunde blive en Nar end ved at fylde sit 31 Hoved, med alle de Daarligheder, som andre havde fundet for got at skrive sammen. - Herr Misocosmus oprettede det ærlig med Tampen, som han rev ned med Munden; og Christian, som begyndte at troe, at hans Conrector maaskee var en Nar, som alle andre, sluttede, fra det større til det mindre; at nemlig, da han, som var saa forskrækkelig lærd, ikke var ret klog; det da ikke maatte være noget Menneske beskjæret, at have sin sunde Forstand -

Af sine Skole-Kammeraders Omgang kunde han ligesaalidet faae noget Begreb om den beste Verden. Han var i Begyndelsen noget enfoldig, og derfor drillede de ham; han var alvorlig, og derfor kunde de ikke lide ham; han var mistænkelig mod alle og derfor beluurede de ham; efter gammel Vane sladdrede han paa dem, og følgelig pryglede de ham. -

Imidlertid blev alt dette af bedre Følger for vor Panthakak, end man skulde have formodet - Drillet, forhadet, udskjældt, pryglet af alle; fik han stor Lyst til at holde sig saameget, som mueligt for sig selv - Da han skulde fordrive Tiden med noget, var han nødt til at læse, naar de andre legede - Skjønt man ikke kunde love sig meget af denne Læsning; viiste det sig dog med Tiden, at den ikke havde været unyttig; da han først fik Leylighed til at lede alle de utallige Ting frem, til ret at bese dem, og til at bringe dem nogenledes i Orden, som han nu fik pakket sammen i sin Hjerne, uden at vide hvorledes. -

Heller bør man ikke negte, at jo Herr Misocosmus, handlede fornuftig i visse Puncter af Underviisningen, endskjønt det rigtig nok kun var per Accidens. - Dersom han lærte ham at ansee meget klogt for daarligt, og meget got for ont; saa lærte han ham tillige at ansee virkelig Daarlighed, med alle sine skadelige Virkninger for det som den var. - Saaledes, naar de latinske Historie-Bøger, som jeg veed ikke hvad for en ond Aand har lært vore Poedagoger at give Børn i Hænderne, førend de kan skille det gode fra det onde, og langt mindre det ægte fra det glimrende, naar de bestak den unge Christians Sjæl ved prægtige eller rørende Skildringer, og saaledes forførte ham til at tænke høyt om en Enthusiast, en Pedant, en Selv-Mordere, en Erobrere; eller til at finde skammelig Kjærlighed og Sybaritiske Lyster indtagende; saa rev Misocosmus med aldrig skaanende Hænder Masquen af dem; og viiste ham, at det var elendige Narre, som havde gjort Jorden og sig selv ulykkelige, fordi de dømte endnu falskere 32 om den sande Lyksalighed, end deres forglemte Med-Brødre. - Man maae desuden mærke, at den Fordom som vor Conrector med saa stor Umage indpræntede sine Discipler, er af sin Natur saa stor og stærk, at den kun taaler faae andre ved Siden af sig - Den som holder alle for Narre kan næsten umueligt blive overtroisk; og endnu mindre overtale sig til at sværge blindlings paa andres Meeninger - Mistænkelig imod alting, undersøger han alting nøye; og ved at betragte det fra alle Sider, udvider han i det mindste sin Kundskab, og samler sig saaledes Materialier, hvoraf han engang kan faae det lykkelige Indfald at danne sig Viisdom. - Vist er det, som vi før erindrede, at denne store Fordom, enten maae understøttes af en næsten unaturlig Egenkjærlighed; eller og, naar dens Sclaver ere ærlige nok til at holde sig selv for ligesaa store Narre, som alle de andre; maae den blive yderlig brystfældig ved sin egen Vægt, og styrte dem, som mærke det, i en fuldkommen Pyrrhonismus; thi endskjønt den falder, forsvinde dens Ruiner derfor ikke. - Man skulde derfor troe, at den maatte danne alle dem af sine Tilhængere, der nogenledes kunde tænke, til ligesaa mange Tvivlere, som langtfra ikke vilde befatte sig, med at undersøge nogen Ting, da de ikke kunde vente sig mindste Nytte, mindste Vished af deres Undersøgelser. - Dog et er det at de fleeste Mennesker og i sær Philosopher har Egenkjærlighed nok, til at tiltroe sig den Forstand, som de dømmer alle andre Mennesker fra - Et andet er det, at det er en Fordom, der som man veed, sjelden bliver undersøgt, og hvis Svaghed endnu sjeldnere bliver mærket. -

Endnu maae vi sige dette til Herr Misocosmi Berømmelse, at han, da han ikke kunde tiltroe sin Lærling

nogen Dømme-Kraft, belæssede Hans Hukommelse med alt det den kunde romme, for ikke at skikke ham reent tomhoved fra sig. - Sprog, Historie, især hvad Navne Aarstal, og enkelte Begivenheder angaaer, de nødvendige Præcepta og sligt, lærde han følgelig af Grunden - En Post hvori den gode Herr Conrector igjen per Accidens handlede fornuftigt; da Ungdommen er Hukommelsens Tid, og vi sjelden kan, men endnu sjeldnere gider lære udenad naar vi bliver gamle. -

Af det Foregaaende seer man og, at vor Christian, maatte blive arbejdsom, ydmyg og taalmodig; og følgelig, naar alting bliver nøye beregnet, vinde ligesaameget, om ikke meer, end han tabte, ved at blive i otte Aar underviist, og opdraget af Herr Misocosmus. -

33

Cap. III

En af Madame Küchleins Brødre blev imidlertid employert ved Vaysen-Huuset i Halle, og dette var et lovligt Kald for hendes Søn at begive sig derhen. - Men det vilde være os ligesaalet at sige hvad Noah tilbragte sin Tid med i Arken, som at fortælle, hvad den gode Christian, tog sig for eller lod tage for med sig i den Tid han opholdt sig her. To Ting veed vi - den ene, hvilken næsten synes utroelig, at han ved sin Udkomst, paa engang foragtede Menniskene og søgte deres Selskab meer end nogentid før - den anden at han samme Tid tiltoeg sig det Navn, hvorunder vi først lærte at kjende ham, og sin øvrige Leve-Tiid skrev sig Christian Pantakak. -

Vi faae her et Anfald af Ethymologie, som vi umueligt kan imodstaae - Vi tykker allerede paa den tredie Pen, for at finde den egentlige Oprindelse af dette barbariske Navn -

Ifald et hvert Bogstav er Begyndelses-Bogstavet til et Ord, saa kan det sige:

Plagende Aander, Narre, Tyranner, Hyklere Avlede Kiødet Af Kiød. - Det kunde endelig og sige:

Prøv Alting Narr! - Tak Himmelen! - Algodhed Kiædes Af Knur Ja hvad skal vi nu? - Vi kunde fristes til, for paa engang at komme ud af alle Vidtløftigheder, at deriuere det ligefrem af det gode danske Ord: Pandekage - Dog vi ønske Fædrene-Landet og den lærde Verden til Lykke; thi nu fandt vi det paa engang: Det kommer ufejlbarligt af det Grædske Παντα Κακα; (alting er ont) Og hvem der ikke kan see, at det kommer heraf, den maae være stokblind. -

Det samme Stød, som aabnede Døren paa vor Panthakaks Due-Slag eller Faare-Stie, hvad man vil kalde det; havde befried hans Moder fra det Aegyptiske Fængsel, som hun i saa mange Aar havde sukked over - Madame Küchlein blev samlet med sine Fædre, efterladende sig over Formodning store Midler, og Herr Panthakak til sin eneste Arving, en liden Summa undtagen, som han skulde betale ud til hendes Brødre, følgelig hans Morbrødre; eller rettere, ifald man 34 bør troe den hemmelige Krønike, og hendes Søns egne Formodninger, hans Farbrødre. - Han begræd sin Moder, talte hendes Penge, eftersaae hendes Breve, og fandt iblant dem nogle, der næsten tydelig beviiste, at ovenomtalt vandrende Broder, havde været om ikke hendes Mand, dog noget der næsten saae ligesaadan ud, og at han paa Veyen igjennem F*** formodentlig, af Vanvare eller fordi han havde intet andet at bestille, var blevet Fader til ham, Herr Panthakak, som slet ikke takkede ham for dette Indfald - De syntes ydermeere at beviise, at denne gode Broder enten maatte leve endnu, eller være død nyelig. - Den Lyst at reyse, der er saa naturlig hos unge Mennisker, kunde han nu ikke længere staae imod, da han havde saa god en Aarsag at skyde Skylden paa, som den billige Begjærlighed, at kjende en Person noget nærmere, der havde saa stor en Deel i hans Væsen. - Endskjønt man har god Grund til at troe at denne Aarsag, saa sandsynlig som den var, dog slet ingen Andeel havde i hans Beslutning; thi han var intet mindre end hævnjerrig, og af andre Aarsager kunde han ikke søge efter sin Fader - Nok er det, at han betroede sin Formue i sikke Hænder, indrettede sine Ting paa den beste Maade, og reyste. -

Veyen faldt nærmest til Tydskland; og her skulde han og finde Broderen ifald han søgte ham. Men det, som meest bestyrker os i, at det i det mindste ikke var hans rette Alvor, er, at han undervejs gav sig god Tid til at besøge de fleeste Academier. Dog sig til liden Opbyggelse, og uden endnu at faae det mindste Begreb om den beste Verden. - Han fandt at de fleeste Professorer drevne af Mangel eller Gjerrighed, blev Marktskrigere, Parti-Gangere, Viintappere og Hanreyer. - Han fandt at andre, af Uvidenhed, eller Egensind, eller Stolthed blev pedantiske Bullenbidere; og at de næsten alle var enige i, at plyndre de gamle, at foragte de levende og at sige om deres Undergivne: Sumimus pecuniam et mittimus Asinum in patriam. - Saae han til Studenterne, saa kunde de da bekjendte Renommister, Pennalister og Philister ikke andet, end forage

ham meget. - En tilkommende Theolog der spottede med Religionen, som en Hov-Junker, bandede som en Granadeer, og zittrede for en sort Kat, som en gammel Kjærling, en Jurist der gjorde sig et Tidsfordriv af at slaae Løgter og Vinduer ind, en Medicus, der drak sig og sine gode Venner under Bordet, og en Magister Philosophiæ, der som dux gregis ipse caper førte dem alle paa berygtede Huuse, var Gjenstande der daglig faldt 35 ham i Øynene, og naturligt nok meer og meer bestyrkede hans Fordom, og hans Mis-Fornøjelse med Verden. Dog, det som man herved maae undres over, er at han sjelden eller aldrig tog sin Tilflugt til de saakaldede Pietister, hvoraf der dog dengang var nok - Men han havde, siden han kom fra Vaysen-Huuset i Halle, yttred en Koldsindighed imod disse got Folk, der næsten syntes at nærme sig til Foragt og Afskye. - Vel fandtes dengang, som nu, hist og her mange brave Professorer, duelige Studenter, sande Christne og overalt gode Mennisker, men han kunde nu engang for alle ikke see dem, uden naar de havde en ufordeelagtig Side; og da saae han dem allene derfra.

At ham jo i det øvrige maatte møde mange Gjenvordigheder og ulykkelige Hændelser, paa sin Reyse, kan ingen tvivle paa, som kjender noget til Herr Panthakak, og til den menneskelige Natur. De kunde ret siges, at søge ham, eller rimeligere han at søge dem. - At opregne dem alle vilde være et herculisk og et kjædsommeligt Arbeide. Nogle af de betydeligste kan vi dog ikke forbigaae

I et Verts-Huus imellem Hirschfeld og Francfurt, hvor han en Aften blev nødt til at legge sig ind; blev blant andet stærkt talt om en Røver-Bande, som skulde opholde sig der i Naboe-Lauget, og allerede have plyndret mange, myrdet nogle - Den gode Panthakak, der altid var beredvillig til at troe det verste, kunde ikke dølgge sin Frygt - Han sagde Selskabet i Fortroelighed, at han havde en Deel Penge hos sig, som han ikke vel kunde undvære, men som Røverne dog gjerne maatte tage, naar de kun vilde lade ham slippe levende til Francfurt am Mayn. Alle de tilstedeværende, forsikkrede ham forgjæves, at han som reyste om Dagen, paa en slagen Lande-Vey, hvor nogle hundrede bestandig foer frem og tilbage, kunde ikke løbe nogen Fare, helst da Bønderne allerede havde begyndt at arbeide paa Marken - Hvem veed sagde han, om ikke just disse reysende - disse Bønder - - - Et ungt Menniske, som sad i Kakkelvns-Krogen, og som hidindtil havde taugt, gav ham Ret, og syntes at yttre samme Mistanke - Hvad er vel disse Gautyve andet, sagde han, end forarmede eller liderlige Bønder? - Nogle aftakkede Soldater, og andet Pak, kan der vel være imellem, jeg vil og gjerne tilstaae, at mange noksaaprægtig equiperede Herrer, som man skulde ansee for reysende Græver og for de skikkeligste Mennisker, ikke er et Haar bedre; men i Lands-Byerne i sær i Skov-Huusene har de dog deres Tilhold, og de forstaae sig i Almindelighed paa et Haar med Bønderne - Imidlertid, blev han ved, 36 har De got min Herre - De har en god Hest, og kan maaskee ride fra dem, naar De kan tage sig i Agt at ingen uformodentlig overrumpler Dem - Men jeg - endskjønt jeg ventelig ikke har saameget hos mig, som De, kan jeg dog mindre undvære det - og jeg gaaer - Falder Deres Vey maaskee og til Francfurt, spurgte Panthakak, og da Svaret blev Ja, fik han med et meer Mod - Han havde et Indfald, der syntes ham saameget lykkeligere, som det baade stemte overeens med hans gode Hjerte, og med hans Frygtsomhed - Tregange havde han det allerede paa Munden, og ligesaatit faldt det ham ind, om han intet vovede derved. - Han vidste at heele Verden var ond - Han vidste endelig og, at der var Grader i Ondskab; og at en Røvere var ulige verre end en fegtende Haand-Værks Burs, hvorfor han ansaae denne - Men hvem vidste, om han ikke tog Feyl, og om ikke just denne var en af de værste - - Thi, sagde han kan Satan forstille sig saaledes, at han seer ud, som en af Lysets Engle; saa kan en Gautyv sagte ligne en reysende Haand-Værks-Burs - I disse Betragtninger fordybet raadførte han sig saa nøye med den Fremmedes Physiognomie, som om han vilde have skildret ham - Det unge Menniske syntes ikke, at mærke det, men blev koldsindig ved at fortælle Selskabet en Deel af sine Omstændigheder, blant andet, at han var en Snedker-Svend af Profession, at han var barnfød i Sachsenhausen, og at han nu vandrede hjem, for at besøge en gammel Farbroder, en ærlig Kræmmere, som han navngav. Min Farbroder, blev han ved, er, som ventelig nok er nogle af de gode Herrer bekjendt, ugift og en formuende Mand. - Jeg er hans eneste Arving - Jeg kunde følgelig gjerne lade mit Haandverk ligge - Men jeg har altid anseet Ledig-Gang for et Himmelraabende Tyverie - Det Brød, som man har fortjent ærlig, smager best, og der er meest Velsignelse ved. - Jeg har derfor, siden jeg kunde føre en Høvl aldrig kundet overtale mig til at tage imod en Skilling af min Gamle; og jeg kan ikke endnu, førend det behager Himlen, at kalde ham, hvilket den lade vare længe - Naar det skeer, vil jeg sætte mig ned i min Føde-Bye, i Sachsenhausen, leve af det jeg har lært, og gjøre got med det øvrige. - Alle var enige i at rose saa god en Tænkemaade - Især rørte den Herr Panthakak; og da der endog var dem i Selskabet, som vilde kjende det unge Menniskes Farbroder, den ærlige Kræmmer Batze, saa opklaredes hans Ansigt fuldkommen - Han lod al Mistanke fare, og tilbød uden Omstændigheder denne fromme Burs halv Lod i sin Hest, saaledes at de vilde skiftes til 37

at ride, ifald han vilde unde ham sit Selskab; hvilket den unge Herr Batze, efter de fornødne Undskyldninger, tog imod med Taknemmelighed, i Betragtning af den Frygt, som han ikke kunde negte, at han bar for at reyse ene. Den halve Deel af Natten tilbragte disse nye Venner ved et Glas Vin, den anden halve Deel sov de - Men ved Dagbrækningen vækkede allerede den unge Batze sin Compagnon, erindrende ham om, at det var Tid ifald de vilde naae Francfurth. - De begyndte da deres Vanderskab, og under veys, foreslog Snedker-Svenden Herr Panthakak, om han ikke vilde tage til takke med den gamle Herr Batzes Huus i Sachsenhausen, da han havde Rum nok, og Francfurth dog kun var skilt ved en Broe fra denne Bye; hvilket han imodtog med billig Taksigelse. - Imidlertid var de kommet ind i en temmelig tyk Skov, hvor SnedkerSvenden, hvis Tour det just var at gaae, havde det Vanheld, at snuble og saaledes at forvride sit ene Been, at han ikke kunde gaae et Trin meer. Han klagede ynkelig, og onskede kun at naae det nærmeste

VærtsHuus. Panthakak betænkte sig ikke længe, hvad han skulde gjøre. At springe af Hesten og hjælpe sin Ven derpaa var et Øyeblikks Sag. - Men hvormeget undrede han sig ikke, da den fromme Burs trakke en Pistol op af Lommen, og begjærte, at han i mueligste Hast vilde levere ham sin Guld-Børs. - »Jeg burde, sagde han med en høy Latter, da han havde faaet denne, af den forsteenede Panthakak, jeg burde efter mit HaandsVærk Regler klæde Dem reent nøgen af, min Herre, men da dette er mit Prøve-Stykke, og jeg følgelig seer meer paa Ære end paa Fordeel, vil jeg være fornøyet, med Deres Penge, Deres Vad-Sæk og Deres Hest. - Jeg seer at De undrer Dem over min besynderlige Ædelmodighed, men De gjorde mig og i Gaar en større Tjeneste end De veed - Jeg var ret forlegen, for at udrette noget, hvorved jeg kunde blive kjendt for gyldig af mine tappre Med-Brødre - Jeg er ung endnu, og ikke just med de Dristigste - Uagtet den Fristelse, som De førte mig i, med at tale om Deres mange Penge, var mit Valg derfor aldrig faldet paa Dem, der seer ud til at være to gange saa stærk som jeg, og desuden havde en god Hest, om De ikke havde yttret saa besynderlig og saa latterlig en Frygt; og jeg stod endnu i Beraad om det ikke var bedre, at jeg lod mit nye HaandVærk fare og blev en ærlig Snedker-Svend, indtil jeg kunde læse af Deres Øyne, at De mistænkte mig, for at være en Skjelm. Dette opirrede mig, jeg fattede min Beslutning, og - - - Her lod nogle stemmer af reysende sig høre imellem Træerne, og 38 den nye Ryttere, der ikke holdt det for raadeligt at oppebie dem, fik ikke sagt meer, end at han bad paa det kjærligste at hilse sin gamle Farbroder, den ærlige Kræmmer Batze i Sachsen-Hausen, hvorpaa han sprengte tvert ind i Skoven, og forsvandt i faae Øyeblik af Herr Panthakaks Øync, der endnu ikke havde lukt Munden i, efter at han havde lukt den op førstegang. -

»Forbandede Verden, raabte han endelig, og kastede Hat og Paryk paa Jorden, forbandede Verden! - saa ond, saa falsk, havde jeg dog aldrig forestillet mig, at du var! - Ulyksalige Mennisker, som ikke kan gjøre et Trin, uden at træde paa giftige Slinger eller i en Løve-Kuule, eller i en Af-Grund! - Han var for opbragt, til at betænke, at af tyve Reysende, som var samlede i det omtalte Verts-Huus mueligt ja endog rimeligt de nitten, fortsatte deres Vey uden mindste Anstød Havde han været koldsindig nok til at lade dette falde sig ind, og at overveje det, skulde han ventelig være blevet saa nysgjerrig, at vilde vide, hvorfor han just skulde være den, som Ulykken skulde treffe - Om han maaskee selv havde nogen Skyld deri. - Han skulde ved nøyere Eftertanke have gjort en Opdagelse, som, ifald han havde anvendt den for Eftertiden, han ikke havde betalt for dyrt, endskjønt han betalte den got. - At nemlig den, som engang er uheldig nok til at være mistænkelig, aldrig kan være mistænkelig nok. - Den ynkværdige Svaghed, eller Vane, at have alle mistænkte, er uden al Tvivl ligesaa farlig, som en uindskrænket Aabenhjertighed. Denne gjør os næsten, reent værgeløse imod Falskhed; men hiin opirrer den retskaffne selv; den nedbryder en af den Dydiges sikkerste Forskandsninger imod den lastefuldes Fornærmelser - Det Ønske, meene vi, der er saa naturligt, hos alle Mennisker, at vilde passere for gode. - Den gjør meer, den modner ofte Sæden til Lasterne, der uden den maaskee vilde have lagt i mange Aar skjult og ufrugtbar i Menniskets Hjerter - Den forfører ved Hændelser den nedrige, men tillige feige og uvirksomme, ved at vise ham, hvad han kan gjøre, og den bringer den uvittige paa Indfald, som han ellers aldrig skulde have havt. Hvor mange har ikke denne Mistænke-Syge allene at takke for, at de daglig bestjæles af deres Tjeneste-Folk? - og hvormange har den allene gjort til Hanreyer? - Det synes i disse og fleere Henseende selv at være farligere, at mistænke alle uden Forskjæl, end at være aabenhjertet imod alle. - At begge Deele indskrænkede af Fornuften til rette Tid og Sted, har deres store Nytte, det har vi vel ikke nødvendig at erindre; og at 39 begge Deele, uden denne Indskrænkning ere skadelige, vil kun faae tvivle paa - Men der er nu engang dem, som skal fortroe sig til alle, og der er dem, hvis uimodstaaelige Svaghed det er at mistænke alle uden Undtagelse. Der er den, som, om han havde skrevet en Pasquill, eller gjort noget som Gallien stod paa, ikke kunde hvile, førend han fik fortroed sin Haarskjærer og sin Balberer det; og der er den, som vilde tage i Betænkning at fortroe sin Doctor, at han havde Forstoppelse - Disse Folk er det, for hvilke det vilde være en nyttig Regel, at overdrive deres ulægelige Svaghed saa meget som rimeligt. Den, der fortroer sig til enhver, bor aldrig lukke Munden i, og den, der mistænker enhver bør aldrig lukke den op. - En halv Fortroelighed gjør Fiender af Venner selv; en ufuldkommen Mistanke gjør det samme; og ligesaa sikkert, som den meest overdrevne; men denne beskjermer os dog nogenledes imod deres Angribelser; hiin stiller os aldeles blotte; thi en Bresche paa et par hundrede Favne, og slet ingen Vold, er i Hoved-Sagen omtrænt det samme. - Da en Krage ikke har større Lyst til at ride paa en Soe, end Mennisket af Naturen har til at narre en mistænkelig; saa kan denne aldrig tage sig nok i Agt, og han er reent forloret om han tillige er enfoldig, ubesindig og aabenmundet. - Havde den gode Panthakak betænkt dette før, saa havde han ikke ladet Frygt gjøre sig ubesindig, indtil at fortælle i et offentligt Verts-Huus, hvor han ingen kjendte, hvormange Penge han havde hos sig; og saa havde han mueligt, med al sin Frygt og med al sin Mistanke endnu undgaaet sit Vanheld - Men han betænkte det hverken før eller siden - - Det faldt ham ikke ind engang, at han selv kunde have nogen Skyld deri - Det var den fordærvede Verden, som han tilskrev alting. - Og den Fornøyelse at kunde nu med saa stor Billighed hegle den retskaffne igjennem, at have saa unegteligt et Beviis at fremføre paa Menniskenes Ondskab, gjorde at han efterhaanden fandt sit Tab mindre og mindre smerteligt, og at han tilsidst erindrede det med Fornøyelse. - En Post, hvori der laae nogen væsentligere Trøst; var en Vexsel paa 400 Gylden, et Guld-Uhr, og sligt, som han havde paa sig, hvilket han ventelig havde glemt at fortælle, eller Røveren ikke har havt Tid til at opdage. -

De Reysende havde imidlertid naaet det for Panthakak saa fatale Sted - Et Menniske, uden Hat og Paryk, i det øvrige velklædt, der løb frem og tilbage paa en alfare Vey, og bandede Verden, som en forstyrret, var nok til at bevæge de Folk, der sad i den forreste Vogn; 40 til at befale deres Kudsk at holde - Det var to

Damer, en aldrende, og en som saae ud til at være en Datter af hende. Begges Dragt og Mine sagde, at de var af Stand - Paa Forsædet, sad en Mand, omtrænt imellem Fyrgetyve og et Halv-Hundrede. - Hans Udseende var Helbred og Styrke selv, af hans Øyne sluttede man sig til en naturlig Munterhed, der ikke turde være sig selv bekendt - I det øvrige var hans Mine indtagende, venlig, medlidende ydmyg og devot. - Hans Mæle var svagt - Hans Tale selv, var indrettet til at behage, undertiden skikkede til at tage imod to Meeninger, altid kort og afbrudt med Suk - Hans Klæder var sorte - Hans Lintøy overmaade flint - Hans heele Dragt var simpel, men af en udsøgt, en yderlig Reenlighed og Nethed - Hans - men vi veed ikke, hvorfor vi faae Lyst, til at beskrive denne Person saa nøye -

De spurgte vor Panthakak, hvad for et Vanheld der var mødt ham, og han var glad ved at faae nogen, at fortælle det - Han fortalte det og uden Betænkning, med alle sine mindste Omstændigheder, med al den Veltalenhed, der er saa naturlig hos en der er yderlig og nyelig fornærmet. - Den sortklædte Mand saae imod Himmelen, og drog dybe Suk, hvergang de kunde blive hørte - Den unge Dame smilede undertiden bag ved Viften, og den gamle Dame, lukkede Munden saa høyt op som hun vel kunde, rystede med Hovedet, og sagde den ene gang over den anden Ih! - - nu kan man dog see! - Imidlertid tilbød hun Herr Panthakak, da han havde endt sit bedrøvelige Eventyr, den fjerde Plads, som var ledig i Careten, maaskee af Medynk, maaskee af Høflighed, maaskee og for at faae noget meer at høre om Røveren, eller og, hvilket i sig selv kunde være denne gode Dame ligemeget, for at høre det samme fortalt endnu tre eller fire Gange. - Thi at hun gjerne vilde høre fortælle, var langt fra ikke af Nys-Gjerrighed, men allene for at have den Fornøjelse, at kunde sige hvert Øye-Blik: Ih! - - nu kan man dog see. - Dette var ikke Panthakaks Sag at undersøge - Han bukkede sig dybt, deels for at takke, deels for med det samme, at tage sin Hat og Paryk op; hvorpaa han uden videre Omstændighed sprang i Vognen; og nu - - Fahr zu Kutscher! - -

Undervejs fik han Leylighed til at betragte sine Velgjørere noget nøyere. - Ved Naturens uimodstaaelige Magt, faldt hans Øyne først paa den yngre Dame, en munter Skjønhed. Men han, som fra sine Barns-Been vidste udenad, at intet er bedrageligere end et deyligt Ansigt, fandt at hun var farlig, og rimeligviis fuld af Ondskab. Han 41 rev derfor sine Øyne, saa nødig som de vilde, fra hende til den ældre - Men saa gjerne, som han vilde af Taknemmelighed, kunde han ikke, fra hvad for en Side, han og betragtede hende, see at hun var andet, end et got gammelt Faare-Hoved - Sin sukkende Sidemand - den eneste som egentlig er os magtpaaliggende, siden vi formode nærmere Bekjendtskab med ham - troede han, efter at have betragtet og sammenlignet alting nøye, uden at forløbe sig, at kunde holde for en af de Brødre der var ham saa vel bekjendte - Han gik videre, og sluttede sig til, at han formodentlig havde det unge Fruentimmers Sjæl under sin Bestyrelse; og den, som den Gamle foregav og maaskee troede at have; under Contribution. Men forunderligt var det, at han, det være nu Sympathie eller ikke, fandt meer og meer Tilbøyelighed til denne sin Sidemand - Vi kalde det forunderligt, da Herr Panthakak, som man veed, paa nogen Tid havde været meer, end koldsindig imod dette Slags Folk. Han kunde ikke blive træt af at see og høre paa denne - Han talte bestandig til ham, og blev fornøyet, naar han kunde tilnøde sig et Svar, om det og kun bestod af to Ord og et Suk - Til sidst troede han endog at skulde kjende ham igjen; eller i det mindste at finde megen Lighed, imellem disse Lineamenter, og en andens, han vidste ikke hvem, som han havde seet før, han vidste ikke hvor - Han tog sig i denne Henseende den Frihed, at spørge om hans Navn - - Christlieb Vögellein svarte Broderen og sukkede - Christlieb Vögellein, et smukt Navn! - - men jeg kjender det ikke - Og Deres min Herre, spurgte Frøkenen? - Christian Panthakak - Pfui! - svarede hun, og blev rød, fordi hun følte, at hun havde svared saaledes - og Ih! - - nu kan man dog see! svarede den aldrende Dame, uden at føle noget derved -

Under saadanne og andre Samtaler naaede de det Verts-Huus, hvor Kudsken skulde bede; og de steg af, uden at Herr Panthakak endnu kunde smigre sig med nogen betydelig Fremgang i dens Venskab, som han holdt saa meget af, uden at kunde sige hvorfor - Middags Taffelet blev dækket til tre - Damen, hendes Datter, og deres Samvittigheds Raad satte sig ned; og Herr Panthakak blev staaende temmelig forlegen mit paa Gulvet - Frøkenen mærkede det først, rykkede sin Mama i Ermet, og vidskede »Panthakak - Hun saae paa ham, og efter nogen Betænkning faldt det hende med et ind - Ih! - sagde hun, nu kan man dog see, havde vi ikke nær forglemt den Stakkel - Den slemme Røvere har ventelig og taget hver Skilling fra 42 ham - Vor Helt, som holdt sig noget fornærmet, og tillige mistænkte dem for, at de maaskee mistænkte ham for, at han vilde være dem til Tyngde, viiste dem sin Vexel og sit Guld-Uhr, og satte sig til Bords, med en Mands Mine, der havde meer hjemme - Ih! - sagde Damen - Gudskee Lov, sagde Frøkenen; og Broderen var under heele Maaltidet saa høflig og venlig imod ham, som han kunde ønsket det, og meer end han havde turdet haabe det -

Nu fortsatte de deres Reyse; og Broderen blev meer og meer kjærlig og fortroelig mod Panthakak, ligesom denne hvert Øyeblik meer indtaget af ham - Det gik saa vit, at Herr Vögellein tilbød sin unge Ven, som han kaldte ham, sit logement i Francfurth; og at man uden Betænkning tog derimod med største Glæde og Taknemmelighed - Det er kun maadeligt - De logerer da formodentlig ikke hos denne Dame - Ney, jeg har kun været en kort Lyst-Reise paa Landet med den naadige Frue - - Og nu naaede de det berømte Francfurth am Mayn. -

Broderen tog paa det kjærligste, og Panthakak med de største Taksigelser Afskeed fra Damerne; og da han nu kom i Roelighed i sit nye logement, holdt han al sin Vanheld for ringe imod den Fordeel, som det

havde skaffet ham, den Fornøjelse at være under et Tag med Herr Vögellein. Vist nok er det, at intet kunde være behageligere, intet kunde have stærkere Præg af venlig Dyd, af ydmyg Fornuft og af satt Vittighed, end denne Mands Væsen og Omgang - Han syntes selv, i Betragtning af sin unge Ven, at unde sin Munterhed friere Løb, nu, da de var under fire Øyne - Men ligesom den langvarende Pus, af og til ikke kan staae sin naturlige Lystighed imod, og stjæler sig til at gjøre et, kun et skjærsende Spring, og mimrer; men i det samme Øyeblik zitrer for sin egen Forvovenhed, troer, at Hundene maaskee har seet ham, og dukker i lang Tid derefter i Agerrenden, indtil han glemmer Faren og vover et Hop endnu: saaledes kom intet lystigt, intet frit Indfald ud over Herr Vögelleins Læber, uden at det ligesom zittrede for den Dag der var det saa fremmed, skjulte sig i et dybt Suk, og ønskede sig om mueligt tilbage i det Hjerte, hvor det i Tryghed kunde skjertse med sine unge Brødre - Dog ligesom en Hare skrækkes ved enhver Lyd, men naar han ofte saae, at det kun var en Frøe, der sprang ham forbi, undseer sig ved sin Frygtsomhed, og trodsende Frøen gjør fem, sex Cabrioler efter hinanden; saaledes blev og Herr Vögellein dristigere og dristigere, naar han betænkte sin 43 Vens Ungdom og Uskadelighed. - Talen dreyede sig uformærket fra Sjælene i Almindelighed, til Fruentimmernes i Særdeelehed, og fra deres Sjæle, til deres Legemer; og da Broderen satte forud, at hans unge Ven ingen Hadere var af Kjønnet, hvori han just heller ikke tog meget Feyl; røbede han efterhaanden, at han var en større Kjendere deraf, end man skulde have formodet det, af hans Udvotes - To Flasker udsøgt Rhinsk Viin, og ligesaa mange stegte Polarer, der, ifald det er tilladt, at udtrykke sig saaledes, med deres tause, men rørende Veltalenhed, bevidnede Frue von Unders Omhyggelighed og fiine Smag kraftigere, end hun selv kunde have gjort, ved at tale i hundrede Aar; en angstfordrivende Hjerte-Styrkning, ligeledes en stolt Levning af Lyst-Reysen, alt dette bidrog til at gjøre vore Venner muntrere og deres Fortroelighed heedere - Panthakak spurgte Broderen blant andet, om han nogen Tid havde været i F***, og om han havde kjendt nogle af denne Byes Skjønheder - Vögellein syntes at standse noget ved dette Spørgsmaal - Han blev endog rød, ligesom om det var større Synd at kjende Skjønhederne i F***, end andre Steder. - Men efter en kort Betænkning svarede han reent ud ney til begge Deelee, og syntes at vilde forekomme flere Spørgsmaal herom, ved at vende Talen paa den unge Frøken von Under. De blev begge enige i at ophøye hendes Yndighed, hendes Belevenhed, hendes Forstand, og de øvrige glimrende Egenskaber, hvormed hun udmærkede sig saa meget fra sin Frue Moder; og de sluttede med den Betragtning, at dersom der var nogen Lyksalighed paa Jorden, saa maatte man vente den fra saadanne Fruentimmer, som Frøken von Under - Saaledes sneg denne Aften sig bort, uden at man mærkede det, førend Søvnens Forbud gav Vægteren ret i, at Klokkeren allerede maatte være over To - Den anden Morgen fandt vore Venner alvorligere, meer lignende sig selv, men ikke koldsindigere, imod hinanden, end de havde været om Aftenen - Herr Vögelleins første Foretagende efter Caffeen, var at han uagtet alle Undskyldninger paatvang vor Panthakak fire Gylden, som han sagde til Haand-Skillinger, forsikkrende, at han delte Broderlig med ham - Vor unge Ven, vel vidende, at han baade kunde og vilde betale dem med det første, tog endelig derimod, inderlig rørt af saa stor en Ædelmodighed. - Han gik derpaa, ledsaget af Broderen hen til den Kjøbmand, hvorpaa hans Vexel var stillet, og da denne var præsenteret og paategnet; i samme Følgeskab, videre omkring for at see det mærkværdige i Francfurth - 44 Nogle Dage forsvandt saaledes i en bestandig Afvexling af Fornøyer, der vare det destomeer for den gode Panthakak, da de alle var anstændige, alle saa flint, saa nøye forbundne med Andagtens Øvelser, at disses ærværdige og strænge og hiines yndige og muntre Udseende paa en umærkelig og for ham hidintil ubegribelig Maade blandede sig med hinanden, til begges større Skjønhed og Fordeel - Dette bragte ham til, i det mindste paa nogen Tid at glemme sine menniske-fiendlige Fordomme, og han skulde maaskee tilsidst have forsonet sig med Jorden, og tilstaaet, at den havde sine Lyksaligheder, dersom ikke en af de meest uventede Hændelser, havde for evig udslukket endog den mindste Gnist af denne Formodning i hans Bryst - En Upasselighed, der nødte ham til at vogte Kammeret, havde allerede i nogle Dage erindret ham om, at han ikke var i den beste Verden. - Dog var den ham selv i visse Maader behagelig, da den hvert Øyeblik skaffede ham et nyt Beviis paa hans Vens kjærlige og utrettelige Omhyggelighed - Men nu var det den sidste Løbedag, og Herr Panthakak var noget forlegen imellem at vove sin Helbred, eller sin Vexsel - - Hans Ven, som mærkede det hjalp ham snart af denne Betryk - Han tilbød sig at hente Kjøbmanden - eller, sagde han - om De heller vil, saa kan jeg tage imod Pengene - her seer temmelig uordentligt og fattigt ud, lagde han sukkende til, og jeg har mine Aarsager, hvorfor jeg nødig vilde, at denne Mand eller nogen af hans skulde see mine Omstændigheder - Han er altfor godhjertet - Han vilde kun under Navn af Forskud paanøde mig Gaver, som jeg ikke kunde tage imod, uden at fornærme hans Børn - Herr Panthakak blev ret vred paa et Glimt af Mistanke, der imod hans Villie, var saa at sige foeret forbi hans Sjæl, ved den første Lyd af dette Tilbud - Han kaldte det nedrigt, og betroede uden videre Betænkning sin Vexsel med behørig Fuldmagt til Broder Vögellein, som besaae den, sukkede og forsvandt -

To Timer var nu næsten forløbne, siden han gik, som Herr Panthakak syntes - thi han havde givet ham sit Guld-Uhr med, at han ikke skulde forsømme Frue von Unders Bede-Time - og vor Syge fandt, at Tiden blev ham lang i sin Vens Fraværelse - Den tredie gik, og han regnede ud, at Herr Vögellein maatte have faaet Forfald - Den fjerde, og han erindrede sin Vexsel - - Den femte, og han blev uroelig - Men da nu Natten kom, uden at nogen Vögellein lod sig see, hvad kunde da være saa forvirret som Panthakaks 45 Sinds-Forfatning? - Han var i en bestandig Bevægelse - Han gik frem og tilbage, tvang sig til at synge et Stykke, tog en Priis Tobak, kastede Daasen paa Gulvet, satte sig ned, forandrede hvert Øyeblik sin Stilling, sprang op igjen, greb i Lommen efter sit Uhr, erindrede at Broder Vögellein havde det, løb til Vinduet, fandt efter at have vendt Øynene nogle Minuter, mod den Gade, som Broder Vögellein skulde komme fra, at det var belmørkt, løb til Døren - til Trappen - tilbage igjen - og raabte engang over den anden: Nu - - skulde han dog ikke komme

snart? - Endelig overvandt den Mistanke ham, som han længe af alle Kræfter havde søgt at bestride - Endnu hidindtil havde han, i Henseende til sin Vexsel, og vi tør sige endnu meer til sin Vens Ærlighed, haabet; men nu kunde han ikke gjøre andet for ham, end ønske, at ham maatte være tilstødt en eller anden Ulykke, som at blive arresteret, eller at have bruddet et Been, eller sligt - Saaledes tilbragte Panthakak en Nat, der syntes ham at være den længste Vinter-Nat, endskjønt det var langt ud paa Foraaret -

Han biede ikke, til Folk var ret opstaaed, førend han, uden at tænke paa sin Sygdom, sprang hen til Kjøbmanden. Om Herr Vögellein havde været der, om han havde faaet pengene, om ham ikke var tilstødt nogen Ulykke, og hvor han var, alt dette spurgte han allerede i Døren om, og blev ved i samme Aandedræt, at beklage sig, at undskylde sig og endelig at ønske en god Morgen - Kjøbmanden, da han endelig kunde forstaae ham, forsikkrede ikke allene, men beviiste og langt omstændeligere, tydeligere og lovformeligere, end Panthakak skjøttede om, at han havde betalt de 400 Gylden i god gangbar Mynt, og at Herr Vögellein, som han ellers kjendte lidet eller intet til, var frisk og vel og ved sin fulde Forstand, da han forlod ham - »Det skulde gjøre mig ont, blev han ved, om De var narret - men Panthakak var allerede ude af Døren og i den anden Gade; og uden at vide hvorledes, befandt han sig, hos den naadige Frue von Under - Han spurgte skjælvende om de ikke havde seet Herr Vögellein, og uden at oppebie Svar, udøste han sit heele Hjerte, og fortalte alt det, som han frygtede for - Ih! - - nu kan man dog see, sagde Fruen, saa har han og bedraget Dem - Frøkenen fortalte, at de i dette Øyeblik havde faaet at vide, at han var reyst i gaar med Posten til Geneve, og at han, ventelig af Glemsomhed havde taget 1000 Rixdaler med sig af hendes Fædrene-Arv, som hendes Mama havde betroet ham til at sætte ud. - Panthakak var hverken slettænkende eller letsindig nok til at finde 46 nogen Trøst deri, at andre var ligesaa uheldige som han - Han beklagede Frøkenen i sit Hjerte - Men hun kunde heller ingen synderlig Opmuntring have deraf, thi han talte kun nogle afbrudte Ord, beed sig i Fingrene og gik bort, uden at tage Afskeed - Undervejs faldt det ham ind, at det dog var vel at Herr Vögellein havde ladet sine Meubler, og andre Effecter blive tilbage - Endskjønt, sagde han, de seer ikke ud til at være halvparten af det værd, som han har bedraget mig for, saa er det dog noget - Og noget er bedre end intet - Jeg vil gjøre Beslag derpaa - I disse Tanker kom han paa sit Kammer, lod Verten bede op til sig og spurgte ham med en fortræden Mine; hvad han vel meente at det Snauserie kunde være værd, som var der paa Kammeret? - Snauserie? - svarede Verten - Snauserie, min Herre? - - - Dog De vil maaskee kjøbe det - - med et Ord, det er 600 Gylden værd imellem Brødre - Ak! - hvilken Balsam De øser paa min Sjæl, raabte den oplivede Panthakak og omfavnede Verten - Denne, der ikke vidste hvad han skulde tænke om saa stor en Kjærlighed, forsikkrede, for nogenledes at gjengelde den, at han best maatte vide hvormeget Tøyet var værd, siden han selv havde kjøbt hvert Stykke, og han ikke var den Mand, der pleyede at forkjøbe sig - Saa at det ikke er Herr Vögelleins? - Herr Vögelleins? - Han har aldrig havt andet i mit Huus, end en gammel Kuffert, og den lod han bære bort, da han reyste i Gaar - Jeg lod ham tage den, da han betalte mig for den heele Uge, og jeg desuden havde Sikkerhed nok hos saa honet en Herre, som den han lod blive tilbage -

Intet kunde nu være vissere end Panthakaks Ulykke - Vi vil ikke undersøge, om han i sin første Heede var saa lykkelig at finde nogle nye og ret emphatiske Udtryk, til sin Skjæbne, Jordens Ulyksalighed, Menniskets Ondskab, og frem for alle til Herr Vögellein og de falske Brødre - Men al Heede kjølnes, og han skulde fatte en Beslutning. - Han fandt efter langt hen og her tænkende, at han ligesaavel kunde reyse til Fods, og tage ind i de smaae Verts-Huuse, som saamange andre skikkelige Folk. - Han havde endnu et Par Guld-Knapper og en Ring tilovers - Naar han solgte dem, kunde han gjerne naae til Geneve uden at trænge - Der ventede han en frisk Vexsel: Thi han havde allerede besluttet, at reyse til denne mærkværdige Bye, førend han fik den nye Aarsag, den Begjærlighed, om mueligt endnu engang at see Broder Vögellein -

Nu begyndte han sin Pilegrims-Gang, og endskjønt uvant dertil i 47
Begyndelsen, fandt han sig dog efterhaanden bedre og bedre deri; og som den Strøm der bruser ned over Klipperne sagtnes meer og meer ligesom den kommer længere fra sit Udspring, saaledes stilledes Panthakaks heftige SindsBevægelser, ligesom han kom længere fra Francfurth - Tilsidst fandt han endog sine gamle Trøste-Grunde igjen - Nu, sagde han triumferende, nu kan dog ingen som har sine fem Sandser, negte mig at Mennisket er det elendigste, det ondartigste, det falskeste, det giftigste Dyr under Soelen - Han var allerede kommet over de Schweytsiske Grændser, da han en smuk Aften-Stund reent overlod sig til denne smigrende Betragtning - Hans Indbildningskraft blev tilsidst saa ophidset ved de forskjællige Billeder af Bedragere, af Pedanter af Narre og af Brødre, som vekselsviis bestormede den; at han taledet høyt, uden selv at vide hvad - Hvert Trin et nyt Udraab - en nye Torden-Straale imod Mennisket og Verden - Men mig sagde han skal de dog ikke tiere bedrage! - Han troede naturlig viis at være allene - Men en af de Engle, som elske Mennisket; havde været i Nærværelsen, hørt hvert Ord, besluttet at straffe ham derfor; og lod sig nu pludselig see for ham, i en lille nydelig Franzoises Lignelse - Eller at tale menniskeligere, en ung piquant Brunette, som kunde have passeret for Venus selv, ifald Venus havde bruune Øyne, lod sig med et see imellem Buskene, uden at Panthakak kunde vide, hvor hun kom fra - Hendes Dragt syntes at sige to Ting: at hun var Fransk, og at hun var fattig - Alting var indretted med Smag, og alting var ikke fire Skilling værd - Men nu var det i en bedrøvelig Uorden - Hendes Coéffure den nydeligste Skæfer-Hat i Verden laae paa Jorden - Det sorteste Haar i Europa fladdrede i naturlige Lokker omkring det viideste Bryst under Soelen, og forsøgte svagt og forgjæves, at skjule det for den nysgjerrige Vandringsmands Øyne, som et sort Flør skulde have skjult, ifald det ikke, som det lod, nyelig havde været revet i Stykker, af et par Hænder, der skjærere end Alabaster og blødere end Persisk Silke, ikke syntes skikkede til slige Voldsomheder - To store lynende

Øyne anstillede saa ofte igjentagne Forsøg paa at briste i Graad, at det skulde have lykket dem, ifald det Fortrin, at græde ikke var de smagtende Blondiner forbeholdet. - De gjorde da, hvad de kunde, og stirrede halv mørke, vilde, snart paa Træerne, snart mod Himmelen og snart mod det svulmende Bryst! - Ha Verden! - brød hun endelig ud - udøs kun al din Gift al din Bitterhed mod en ulyksalig! -Jeg burde have kjendt dig før - Jeg havde Prøver 48 nok af din Ondskab - Men den Bedragere - Ha du Slange! - Basilisk!

- Uhyre! - som jeg opvarmede i min Barm - som jeg elskte høyere end mig selv - som jeg - - ha du at støde Dolken i mit Bryst, at træde mig under Fødder, at knuuse mig! - o dersom -- dersom jeg -- dersom jeg kun kunde - men jeg kunde dog ikke hævne mig og dræbe ham - O Himmel du seer min Ulyksalighed - - - min Jammer - Tag da! - - tag da imod! - -

Her gjorde hun en Bevægelse med en lille Kniv, som hun rev op af Lommen, ligesom om hun nu vilde udføre det meest fortvivlede, det grummeste Forsæt - En Haandevending kunde have skilt Jorden ved den deiligste Brunette, hvis ikke den af Naturen ømhjertede Panthakak, der nu desuden havde meer end en Aarsag at være inderlig bevæget; havde været hastig nok til at falde hende i Armen, og, skjønt ikke uden megen Nød, at bemægtige sig det mordiske Gevær - Hun trippede, hun sprang forgjæves i hans stærke Arme - forgjæves forsøgte hun at vikle sig løs fra vor Jydske Helt der vel skulde have holdt ti Franzoiser - Hvem - Hvem er De min Herre? - Hvad? - raabte hun tilsidst og stampede imod Jorden, og kunde neppe tale af Utaalmodighed - - -

Jeg er et Menneske, Deiligste, som har den sandeste Medynk med Dem - Et Menneske - - som - - et Menneske - - som - -

Han kunde have sagt, som har faaet noget at see paa, der sætter hans heele Blod i den behageligste Uorden. - Pigen heldede afmægtig, ligesom kjælen Hovedet over hans høyre Arm, og to Kugler af elastisk Snee steeg og faldt, med en yndig rasende Heftighed - Hvergang de hævede sig syntes de meer og meer at vilde nærme sig til Panthakaks fortryllede Øyne, der paa deres Side ikke forsømte at møde dem paa Halv-Veyen - Endelig besindede hun sig, og gjorde et nyt Forsøg paa at rive sig løs - -

Et Menneske raabte hun er De? - Ha! et Menneske! - Ak at jeg ulyksaligste ikke heller skulde møde en Tiger! - omfavnes af en Bjørn! - O i Guder! - De er et Menneske og har ikke dræbt mig selv!

- og vil frelse mit Liv! -

Menniskene ere vist onde - men jeg er en Christen, en Lutheraner og en Sønder-Jyde - Jeg - -

De er en Lutheraner, siger De, - - - Himlen være lovet! - De er følgelig ikke catholsk - De er heller ikke født i Normandiet - O! - men hvad nytter det mig? - mig forlattede? mig ulyksalige? - 49 De er ikke forladt - Jeg brænder efter at høre en Befaling af den deiligste Mund - hvad der staaer i min Magt! - - -

O min Herre! - Kan jeg vente - - af et Menneske - - af en fremmed? - Men jeg kan gjore Dem Uret -Jeg kan gjore Forsynet Uret som maaskee har bestemt Dem til min Skyts-Engel - men jeg spilder Tiden - Vil De hjælpe, saa maae det være snart - Ak Himmel! - om et Øyeblik er det maaskee for silde -

Hvori? -

Hør da med faae Ord min heele Ulykke! - De er dog ikke catholsk? -

Ney, saa sandt jeg heder Panthakak -

Nu, jeg vil tro Dem - Viid da, at som De seer mig her, nedstammer jeg fra en af de adeligste og mægtigste Familier i Normandiet - Navnet de la Chicaniere kan sige Dem det - Thi De maae nødvendig have hort derom i - - hvor var det? -

I Sønder-Jylland, i F*** -

Nu - Min Fader Theodor Ferdinand Casimir de la Chicaniere, han som nu maaskee - ak Himmel! - kort han besad stor Rigdom og store Godser i mit FædreneLand - Hans og vor Ulykke var, at vi var Protestanter - Den nedrigste Bedragere, som jeg, overtalt ved de helligste Forpligtelser havde skjænket mit Hjerte, lokkede denne Hemmelighed fra mig - Han gav os an - Man jagede os ud fra alt, og han bemægtigede sig det meeste deraf - Halv nogne besluttede vi at reyse til Geneve, hvor vi har rige Slægtninger - Min Moder og begge mine smaae Brødre er dode undervejs af Græmmelse - Min Fader og jeg, har som De kan tænke kummerlig nok naaet hertil - For en Time siden - - som om vor Ulykke ikke var stor nok, blev vi overfaldet af Røvere - - som tog alt det lidet fra os, som vi havde tilbage - - Og - - Himlen give at de Barbarer havde været fornoyede dermed - - Min stakkels gamle Fader havde gjort Modstand - - Det fortrød dem - O! - mit Hjerte vil briste naar jeg tænker paa, hvorledes de mishandlede ham - Der slæbte de ham ind - langt ind i Skoven - - Der ligger han nu den ærværdigste den beste Fader og kan hverken leve eller døe - Dersom jeg ikke faaer Bistand - faaer ham til næste Bye - at jeg kan skrive til Geneve - saa lever han ikke Natten over - Og Jeg! - O Himmel

hvad vil der saa blive af mig? -

De har Ret, ulykkelige Frøken! - De maae hjælpes snart - om det skal nytte - Det bliver mørkt - men - men Roverne? - - 50 O de er langt borte - - Der kom Ryttere efter dem - Men der er ikke et Øyeblik at spille - Vil De - O kom, kom min Herre! -

Panthakak betænkte sig noget - Endelig overvandt Herr de la Chicanieres trængende Nød, og hans Frøken Datters store sorte Øyne hans naturlige Frygt - Han gav den bedrøvede Brunette Haanden, og fulgte hende med stærke Skrit ind i Skoven -

De havde allerede gaaet saa langt; at han begyndte at undre sig derover, og at see tilbage - De var kommet i det tykkeste af Skoven, da hun med et blev staaende og raabte Frontin mon cher Frontin; og en hæs Stemme svarede: Hvad bringer du Florabelle? - og en anden grovere endnu: Er Fangsten god? - Man gjettede sig til Panthakaks Skræk, da han hørte dette, og i samme Øyeblik; saae to Karle som de største Patagoner paa Siden af sig, hvis Mine slet intet got spaaede ham - De begyndte og strax uden mange Omstændigheder at hjælpe ham af Klæderne - Brunetten gik dem til Haande, og loe som en forstyrret - Panthakak bandede Himmelen og Jorden, Catholiker og Protestanter, Brünetter og Blondiner, Normandiet, Angivelser Røverne og sig selv - Tilsidst rasede han - og stødte fra sig med Hænder og Fødder - Dette hjalp ham ikke til andet end til et halv Snees Ribbe-Stød, og et Slag paa Hovedet, som betog ham alle Sandser -

Efter nogle Timers Forløb, som det syntes paa Mørket, der nu havde indstillet sig fuldkommen, vognede han i en Gryft, saa nøgen, som han var fød til Verden, overalt fuld af Blod, og saa øm og stiv, at han neppe kunde røre sig af Stedet - Da han saae, eller rettere følte sin Tilstand, hylede og tudede han som en gammel Ulv - Endelig besindede han sig - Han sankede sine faae Kræfter og støttede sig igjennem Skoven saa got som han kunde. Han kunde ikke vide, hvor han gik hen; men efter en Times møysommelige, og med mange Suk, og fleere Forbandelser af brudte Gang, troede han med et at blive et Lys vaer. - Han gik lige løs derpaa, og befandt sig inden han vidste det mit for Porten, af et til Anseelse temmelig stort Slot - Og han betænkte sig ikke længe, førend han bankede paa af alle Kræfter -

51

Cap. IV

Portneren ved dette Slot, var til Herr Panthakaks Lykke, mod alle Portneres Natur, menneskelig, ja, det som meere var, paa sin Maade høflig. Vel standsede han naturligviis noget, ved saa uformodentlig at see et splinternøgent og overblødt Menniske, men han slog ikke Porten i for Næsen af ham - Han opholdt ham ikke engang meer end et halvt Korteer med Spørgsmaal, førend han erindrede, at han formodentlig maatte fryse, og førte ham ind i sin Stue - Portner-Konen, et ungt muntert Fruentimmer, havde al Umage af Verden for at blive rød og at bare sig for at lee, da hun med et saae et Menniske i slig en Tilstand at gjøre en Jydsk-Fransk Compliment over den anden for hende - Men intet var at ligne ved den gode Panthakaks Undseelse og Forvirrelse - Ligesom Struds-Fuglen skjuler sit Hoved naar den er paa Flugt, og troer at den er fuldkommen usynlig, naar den ikke kan see selv; saaledes holdt han begge Hænderne for Øynene - en Forsigtighed, som Portner-Konen glemte, endskjønt det egentlig kun var hende, som den kunde være af nogen Nytte for - Endelig besindede hun sig, at hun i det mindste burde skjende paa sin Mand - Pfui! - sagde hun - at bringe et nøgent Menniske herind, uden at sige mig det i Forvejen - Men det ligner dig - Nu nu, svarede den ærlige Portner, en indfød Schweytser, hvem kunde tænke paa dig? - Seer du da ikke at Mennisket bløder? - Og saa er vi ja alle Mennisker - og saa har du vel seet saa meget før - og hvad er det saa meer? - Giv ham en af mine Skjorter - mine gule Skind-Buxer - et Par Strømper og sligt - det er den korteste Maade at forekomme al Forargelse paa - - Konen, der i sig selv var en god Kone, og da hendes første Forundring var forbi, bar virkelig Medynk med Panthakaks Tilstand, fandt at hendes Mand havde Ret - hun gik videre, og varmede selv Viin, og toede Blodet af ham med sine egne Hænder, som hun sagde, for Skjortens Skyld - Og nu begyndte han efterhaanden meer og meer at ligne et Menniske, og da han havde faaet to eller tre gode Hjerte-Styrkninger, var han allerede i Stand til at fortælle sin bedrøvede Tildragelse med nogen Sammenhæng - Men hvor ofte maatte han ikke 52 fortælle den? - Fra Løberen til Secretairen, fra Trappe-Tøsen til Gouvernanten, havde det tusind-tungede Rygte og en naturlig Nysgjerrighed bragt alle Slottets Folk en efter anden ned i Portnerens Stue - Og ligesaasart en kom, som ikke havde været der før, maatte han begynde sin Historie forfra - Dog dette var selv en Hjertestyrkning for Panthakak -

Kammer-Tjeneren fortalte sin Herre, Marquien af V*** det ved Afklædningen, og skjønt det var silde, og denne gamle Herre allerede vilde have gaaet til Sengs, kunde han dog ikke staae den Begjærlighed imod, at høre noget, der var saa umenneskeligt og latterligt, med alle sine Omstændigheder - Han lod derfor den

fremmede meget høflig bede, at han vilde umage sig op til ham; og denne adlydede med Glæde - Dog undsaae han sig noget ved sin Dragt, der dog, om man skal troe Historien, havde fordum udgjort en Deel af Portnerens Søndags-Klæder, da han saae sig i et prægtigt Gemak hvor hundrede Lys syntes at spille i de venetianske Speyle, og ligesom om Kap hvert Øyeblik at vise ham den stærke Contrast, imellem en udplyndret Jydsk Student og en rig Excellence - Hans Frygtsomhed og tvungne Miner røbede denne Undseelse saameget at Marquien mærkede det - Men han havde heller ikke mærked det, førend han med al den ømme Varsomhed, al den betænksomme, den lidetlarmende, den umærkelige Høflighed, alle de menneskekjærlige Miner, som ere saa naturlige hos en Hofmand, og saa fortryllende hos alle Stands-Personer, vidste at opmuntre sin Gjæst - Langt fra, som en af vore tykke Borgere, der har meer end de kan fortære, eller som en af vore suurseende Pedanter, eller som en af de Helgene, der sukker af Opblæselse, og beklager af Had, at nedslaae ham med en eneste fornærmende, eller uoverlagt Anmærkning, nedlod han sig paa saa fiin en Maade meer og meer til ham, at den gode Panthakak ikke vidste andet, end at det var ham, der steeg op til hans Excellence. Det er en bedrøved Leylighed, sagde Marquien, som jeg har at takke for den Fornøjelse, at see en artig Udlænder, en Dansk, som jeg hører, og en lærd Mand i min Eremitage - De er ja fød i Dannemark? -

Ja Deres Excellence - I Sønder-Jylland i F*** - Min Moder var Madame Küchlein - Min Fader - -

De maae endnu fortælle mig det altsammen omstændeligt, Herr Panthakak, hvad Deres kjære Familie angaaer - Jeg tager Deel i det alt - Deres Uheld har rørt mig meget - - - Men jeg glemmer at De 53 er saaret - Charles, du har dog vel seet til Herr Panthakaks Blessurer - det er dog vel ikke farligt - - -

O Deres Excellence! - Det er kun nogle ubetydelige Contusioner - Det meeste var NæseBlod -

Men De maae dog bades - virkelig maa De bades med Spiritus vini eller sligt - Det kan ellers have farlige Følger - Min Kammertjener forstaaer det - Hører du Charles? -

Ak Deres Excellence! -

Og for alting et Alterations-Pulver - -

O Deres Excellence! -

En Stoel til Herr Panthakak -

Ak Deres Excellence! - - -

En Læne-Stoel Dosmer! - Kan du ikke begribe, at han maae være mat? -

O Deres Excellence! -

De slemme Røvere! - Men saa tilig som Dagen bryder frem, skal jeg have alle mine Folk satt paa Spor efter dem - Min Jægere skal føre dem an - det er ret en Karl, som er skikket til det Arbeide - Saaledes at mishandle en uskyldig reysende - en galant homme - - min Ven - thi alle artige Mennisker og i Besynderlighed alle reysende er mine Venner, Herr Panthakak -

Ak Deres Excellence -

Det er vor Pligt - Langt fra alle dem, til hvis Venskab de har nogen naturlig Rettighed, ere de virkelige faderløse - moderløse - i de folkerigste Steder ofte Eremiter - forladte - tiest uvidende om Landets Sæder; og derfor alt for ofte bedragne - Alt for ofte et Formaal for nedrigsindede - For et Vanheld af denne Art havde De dog været sikker, hos Deres gode Frue Mama, Madame Küch - - - Küch - - -

Madame Küchlein - Deres Excellence - Men hun er død - - - Jeg har hverken Familie eller Venner, og et hvert Land er mig lige kjært - Der er overalt Mennisker, og - - -

Overalt onde Mennisker vil De sige - De har Ret - Fuldkommen Ret - Endskjønt i en anden Zirkel end De, har jeg fra Barnsbeen af, kjendt altformange, der ret lod sig det være magtpaaliggende, at overbeviise mig om denne bittre Sandhed - De hvis Haandværk det er at gjøre ont, og som forstaaer deres Haandværk, vil jeg ikke engang tale om, endskjønt naar man vilde begynde at tælle fra Tyrannen, Maitressen og Favoriten, og gaae den heele Række igjennem af 54 Ministre, Generaler, Financiers, Dommere, Procuratorer og slige got Folk; indtil man naade Røveren, Lomme-Tyven og Tasken-Spilleren, saa skulde man vist finde at dette Tal udgjorde langt over den halve Deel af det menneskelige Kjøn - Men disse kan man dog til Nød undflye, eller paa en og anden Maade sætte sig i Sikkerhed for - naar man kjender dem - Men Narre, som vil fuske paa den Kunst at gjøre got, og som alt for dumme eller altforkloge dertil, hvert Øyeblik gjør ont, af Vanvare, af Misforstand, af Fordom, af Svaghed, som ofte gjør mig en Ulykke i den beste Meening, saadanne kan man ikke undflye, uden at skye det menneskelige Selskab - Det er meest for disses skyld, at De finder mig paa et eenligt Slot i Schweyts, da baade Fødsel, Opdragelse, og jeg kan i visse Maader sige Tilbøyelighed, havde

bestemt mig en betydelig Rulle paa en af Verdens største Skue-Pladse - - Men vi vil glemme det - vi vil være Mænd - Jorden er og bliver ikke anderledes - Vi ere langt, langtfra den bedste Verden, Herr Panthakak -

Som Saturnus fra Jorden, Deres Excellence -Jeg før min Part indeeler det menneskelige Kjøen i fire Deele - Den ene og største ligner jeg ved en Rede fuld af Slanger, der aande Pest og Ulykker, den anden næsten ligesaastor ved Løver, Bjørne og andre glubende Dyr, den tredie kommer mig for, som Pindsviin eller Insecter der skade ved deres Braadde, eller som Ugler og Krager der skade ved deres Skrig, uden at have nogen egentlig Hensigt at skade; den fjerde kan lignedes ved Eselet i Fabelen, der vilde klappe sin Herre ligesom en Skjøde-Hund, eller ved Bjørnen, der af Kjærlighed for en Mand vilde dræbe en Flue, der sad i hans Pande med en stor Steen og naturlig nok slog baade Fluene og ham ihjel - Og skulde der være nogen Undtagelse fra disse fire Slag, saa kan man betragte dem, enten som uvirksomme Snegle eller høyt, som Faar der kun gavne mekanisk, og ere for tossede til selv at handle enten got eller ont - Dog - det forstaaer sig - al Respect for Deres Excellence -

Jeg er Dem forbundet for Deres Undtagelse Herr Panthakak - Jeg kunde ligesaalet tænke paa Dem, da jeg før talte om Favoriter og Ministre, og, om jeg erindrer ret, om Taskenspillere og Landstrygere - - - Saameget er vist, at den viise Menniske-Ven, er ligesaa sjelden paa Jorden, som den sande Lyksalighed, om nogen af Deelene er - Men da De er saavel overbeviist om, at Verden er fuld af ont, hvad har da egentlig overtalt Dem til at reyse? - Da De ventelig har 55 truffet alt for mange slette og ulykkelige Mennisker hjemme, saa kan det ikke andet end undre mig, at De har vildet søge fleer - De maae fortælle mig Deres Begivenheder for fra - Om det ikke er Dem for besværligt - Det er en Svaghed, som tyranniserer over Alderen, og i særdeelehed over os Landmænd, der faae kun sjelden noget at vide, at vi gjerne vil vide alting - Men jeg tager, som sagt, allerede megen Deel i Deres Skjæbne - Deres Vanheld rørte mig, men Deres Person, og i særdeelehed den sunde og mandige Dømme-Kraft, der røber saa megen Erfarenhed, har fuldkommen indtaget mig til Deres Fordeel - Og om mit Venskab - mit Raad - min Formue - -

O Deres Excellence -

De gjør mig da den Fornøjelse - -

Nu drog Panthakak et dybt Suk, og efter at alle de tilstædeværendes, nemlig Marquiens, Kammertjenerens og en lille Mopses Ansigt, vare med en taus Forventning rettede paa hans Mund, sukkede han igjen, og begyndte saaledes: Usigelige Smerter, o Marquis befaler du mig at fornye - - Og nu ledte han sine Tildragelser fra deres Oprindelse, nemlig Broderens Reyse igjennem F*** ligetil det Øyeblik, da han nød den Naade at sidde i en Fløyels Læne-Stoel tvert over for Deres Excellence. - Han talte med en ung Digtters Heede, med en ung Philosophs systematiske Nøygatighed; med en Sandruhed der beviiste at han var et ungt Menniske, og med en Veltalenhed der var naturlig, fordi han talte af Hjertet - Han afbrød sin Historie undertiden med Betragtninger der vare lykkelige fordi de sigtede til hans Favorit-Sætnings Bestyrkelse; og hverken spildte eller ubehagelige for Marquien, der var, som man maaskee tildeels allerede har mærked, en stor Elskere af at tale med betrængte, at lokke deres mindste deres hemmeligste Klager ud af deres Bryst, og at høre dem skildre deres Ulykke med de fleeste og stærkeste Farver, som mueligt - Sandelig, naar vi betænke det, en besynderlig Lyst hos enhver, men endnu besynderligere hos en Marquis, en Hofmand og en Fransk - En Tilbøyelighed, hvis egentlige Kilde derfor vel synes værd at opsøge - Medlidenhed kan den ikke vel være - Thi da denne efter Ordets Bemærkelse virkelig er en Lidelse og en smertelig Lidelse, som de fleeste af dem, der føle den føle imod deres Villie; saa skal man kun finde faae, der er blevne saa indtagne deraf, at de selv søge Føde til den - Mennisket er af Naturen hertil alt for kjælent, alt for ømskindet, alt for begjærligt efter Glæde - Men de faae, som udgjøre 56 en Undtagelse fra denne Regel vil en Menniske-kjendere søge blant dem, som enten en Straale fra Guddommen eller en bedrøvet Erfarenhed og egen Jammer har gjort til store Menniske-Venner; eller og blant dem, som Milt-Syge, tykt Blod og sligt har gjort tungsindede - Rige Marquier, og Franske Hofmænd vil han derfor naturligviis gaae forbi, og søge lige til Helgene, til Prakkere og til hypochondrister - Til Arcadien - til Dannemark og til Engelland - Marquien af V*** var virkelig medlidende, det er at sige han leed, naar han saa andre lide, han følte Smerter naar andre følte dem; men det var vist meget imod hans Villie, og man gjorde ham stor Uret, naar man beskyldte ham for, at han var saa indtaget af disse Lidelser og disse Smerter, at han selv skulde søge dem op i de skjulteste Vraaer af sine Med-Menniskers Hjerter, blot af Kjærlighed til dem, blot for at føle dem. - Han havde tvertimod af Naturen al den fornemme Ekkel, som en rig Mand og en StandsPerson bør have, for det som har mindste Skin af Uselhed af Smerter og af Ulyk-salighed - Men hvorved blev han stærk nok til at overvinde denne Ekel, og til at overvinde den i saa høy en Grad, at han med got Overlæg og beraad Hu søgte alt det, som nødvendig maatte opirre og forøge den? - Hvad var det for en Aarsag, hvorfor han saa gjerne vilde høre Klager og Knur og Suk og sørgelige Betragtninger og Forbandelser over Jorden og Mennisket? - - Var det dig du hesligste, du sorteste af alle Laster, du hvis Slave vore Naboer kalder en Schadenfroh, og som vi har intet Navn til - du Fornøjelse over, naar det gaaer ilde til - Glæde over Ulykker - Had mod Mennisket og Naturen og Skaberen? - Ney, det var den endnu mindre end Medlidenhed - Vel kunde baade Marquien af V*** og vor Panthakak i den Henseende kaldes Menniske-Fiender, Misanthropen, at de holdt alle Mennisker for onde og ulyksalige, endskjønt vi heller vilde kalde dem Menniske-Foragtere eller Menniske-skye, ifald disse Benævnelser ikke var ligesaa æquivoque og ligesaavel sagde meer, end de her skulde sige, som Misanthrop og Menniske-Fiende; og ifald disse Ord ikke engang var

antagne af alle for at betyde det, som vi vil at de skal betyde, og sjelden opvækkede meer, end det indskrænkede Begreb, som vi forbinde dermed - Men det var saa langt fra at enten Marquien eller Panthakak skulde virkelig hade Mennisket, og med koldt Blod unde eller ønske eller gjøre det Ulykker fordi de troede, at det fortjente dem; at de tvertimod beklagede af Hjertet at det fortjente saa mange Elendigheder og fleer end 57 det kunde bære; og at de af alle Kræfter søgte at forekomme eller afhjælpe disse, hvor Leylighed og Evne tillod dem det - Marquien af V*** gjorde meget got, og der gik kun faae utrøstede fra ham - Lad ham nu have gjort det af Stolthed eller af Ødselhed eller Svaghed eller Levemaade eller Vane; saa er det dog øyensynligt, at han ikke kunde gjøre det af Had; at, endskjønt han kunde være høymodig nok til at gjøre selv sine bitterste Fiender got, han derfor ikke kunde gjøre dem got fordi de vare hans Fiender; og at han ikke sig selv til Uroelighed og Bekostning vilde saa meget, som mueligt have afværget eller formindsket alle Ulykker, ifald han virkelig havde glædet sig over at de var til - Men hvorfor vilde han da saa gjerne høre klagende og klynkende, siden det hverken var af Medlidenhed, eller af Had? -Var det maaskee af en blot Nys-Gjerrighed? - Intet mindre - Saa maatte han naturligviis have været ligesaameget og meer nysgjerrig for at høre lykkelige fortælle deres glade Tildragelser; og disse skjøttede han lidet eller intet om at høre - Om alle de Jydske Studenter af Verden havde kommet udplyndrede til ham, saa havde hans Dør staaed aaben for dem alle; men denne Fordeel skulde alle Jydske Herremænd eller rettere deres tykke Forpagtere ikke have roest sig af uden for saa vit de vare latterlige - dog vi vil ikke røbe vor Hemmelighed for Tiden - Hans Excellence var overalt saa lidet nysgjerrig, at han sov ind ved den zierligste Historie, naar den ikke var fuld af ulykkelige Tildragelser, og af nye Prøver paa Menniskenes Ondskab eller Daarlighed. - og disse var han ikke engang begjærlig efter at høre, uden som en Syg er det efter Medicamenter, ikke for deres Smag, men for deres Virkning. Heller kan man ikke sige, at denne besynderlige Lyst kom af Vrantenhed, Tungsindighed eller noget andet hypochondrisk Tilfælde - Skjønt gammel og svagelig, skjønt i Unaade hos alle de Hoffer, som han havde staaet i nogen Forbindelse med, og forviist af sit eget Fædrene-Land, skjønt, som han troede, fra sin Ungdom, plaget og forfulgt af nederdrågtige og Narre; var han dog endnu alt for munter, vittig og virksom til at kunde kaldes tungsindig - Men hvoraf kunde da denne Lyst komme, naar den hverken kom af Medlidenhed, eller Menniske-Had, eller Nysgjerrighed eller hypochondrie? -

Den som nøye vil anatomere den menneskelige Sjæl skal finde, at den Hoved-Seene, som giver den al sin Følelse og Virksomhed, er Egenkjærlighed - En Green af denne er uden Tvivl den næsten 58 almindelige Lyst, at vilde vide eller i det mindste synes at vide meget - Som alting har sine Grader saa stiger denne Lyst fra den simple Grad, ikke at vilde være en Dosmer, til at vilde vide alt hvad man bør; fra den igjen til at vilde vide Ting, som det i Henseende til vor Situation kunde være os ligegyldigt enten vi vidste dem eller ikke, med et Ord os uvedkommende Ting - Fra denne Grad stiger den videre til en inderlig Begjærlighed efter at vide eller holdes for at vide Hemmeligheder, som ingen skulde formode om os at vi havde nogen Indsigt i; saa til at vilde komme efter det, som alle andre ikke kan opdage; derfra til at vilde undersøge og begribe det som Love og Religion formeener os at grandske i, og endelig til at vilde vide alting. Vi iagttage denne Orden ved at anføre VideLystens Grader, fordi den ene altid har en større Gjenstand end den anden; men langt fra ikke, for at sige, at de i denne Orden fulgte paa hinanden i den menneskelige Sjæl. Tvertimod Vide-Lysten er altforheftig, og alt for utaalmodig hos de fleeste, til at den ikke skulle springe mange af de mindre Grader over, og begynde der, hvor den i det mindste burde lade sig nøye med at holde op - Mangen en ærlig Skomager arbejder maaskee i denne Time paa at undersøge hvorfor vi føre Krig med Algier, og hvorledes Freden imellem Russen og Tyrken bør være beskaffen, naar den ikke skal fornærme Lige-Vægten i Europa; og bekymrer sig lidet om at han kun slet forstaaer at sye Skoe; og mangel Skræder legger sig efter at forklare Aabenbaringen; som ikke har lagt sig efter at sye gode KnapHuller - Men som dette ikke egentlig hører til vor Sag, vil vi kun anmærke, at da Sjælens Dømme-Kraft langt fra ikke kan drives saa høyt som dens Vide-Lyst, saa maae vi, for at stille denne tilfreds, hvor hiin slipper, hjælpe os med at formode og gjette. At Gisninger ere de fleestes Favorit Beskjæftigelser flyder naturligt nok heraf, om det og ikke ellers var bekjendt. At de ere meget bedragelige, og det desto meer, jo meer det er uden eller oven for vor Sphære, som vi gjette paa har vi heller ikke nødig at erindre - Men en Anmærkning, som vi ikke kan forbigaae at gjøre er den, at vi næsten aldrig staae tiere Fare for at tage Feyl i vore Formodninger, end naar vi slutte fra Virkninger til deres Aarsager. Det synes saa rimeligt at en stor Tildragelse et vigtigt Foretagende og ethvert besynderligt uventet Phænomenon maae have betydelige Aarsager, at vi have vant os til næsten aldrig at dømme anderledes, og dog skal man ved nøye Undersøgelse befinde, at det tiest er tvertimod - Alle Ulykker kom 59 over Jorden, en stor Deel af Skabningens System blev forandret, fordi Ewa havde Lyst at spise Æbler - Et Æble var det og som var første Aarsag til det mægtige Troias Ødelæggelse - Rom havde aldrig undertvunget Verden, Carthago havde maaskee staaed endnu og Cicero havde hverken været Borgemester eller Sprogemester om ikke en Gaas i sin Tid havde fundet for got at skrike - Frankerigs store Henrich udrustede sig til en Krig som Europa zittrede for; og hvad var Aarsagen? - en Skjønhed, der maaskee iblant tyve tusinde kun havde det besynderlige, at hendes Mand ikke vilde være Hanrey - Maaskee at dersom en anden stor Prinds ikke havde fundet for got at give et Ørfigen ud, Frankerige havde havt nogle hundrede Lovsyngende Poeter, og Tydskland ligesaamange arbeidsomme Manufacturister mindre - Vor store Tycho Brahe blev forviist sit FædreneLand for en Hunds Skyld - Christian den Ilden mistede tre Kongeriger fordi han dandsede med en Citron-tøs - Hiarne fik ligesaamange om ikke fleer fordi han var en maadelig Poet - - Og vor Marquis af V*** havde sit Slot altid gjerne fuldt af ulykkelige og misfornøiede; han havde den meest overdrevne Lyst at beklage og at laste; ikke fordi han enten var Menniske Ven eller Misanthrop; men fordi han var - - - Dog vi see heller, at vore Læsere gjette noget endnu, end at vi maaskee skulde sige dem

det for tilig -

Et Rystende med Hovedet, et Trækkende paa Skuldrene, et dybt Suk, og undertiden et bittert Smil, havde af og til forsikkert Panthakak om hans Excellences Opmærksomhed, og opmuntred ham saaledes, at han ret priiste sig lykkelig, ved at have saa mange Ulykker at fortælle; og da hans Historie efter tre til fire Timers Forløb var bragt til Ende, fortrød det af Hjertet, at ham ikke var mødt fleere - Kammer-Tjeneren paa sin Side havde bidraget ligesaameget, om ikke meer, til at vedligeholde den tragiske Fortælleres Ild - Thi naar hans Herre trak paa Skuldrene, skjød han Ryg, som en Kat; og det mindste Suk af Marquien afpressede ham et Aha, hvorved Panthakak selv blev forskrækket - Dog maae man sige, at om han derved forværrede de Tanker, som denne havde om Mennisket og Verden, saa var han gandske uskyldig deri. - Han kunde altid gjøre sin høyeste Eed paa, at han ikke havde hørt et Ord af den heele Historie - Han sov inden i og alle hans Bevægelser var kun de af en Machine - - Han havde i saa mange Aar vant sig til at efterabe sin Herre, at Marquien ikke kunde nyse, uden at han nøs med - 60

Nu begyndte det at dages - Deres Excellence havde hidindtil glemt Alder og Søvn, og vor Panthakak havde hverken tænkt paa Trethed eller Blessurer - Men det er ikke saameget at undre over, da han var en Jyde, og ey engang havde erindret, at han ingen Nadvere havde faaet - Da Historien var til Ende faldt alt dette dem ind paa engang - De undskyldte sig vekselsviis mod hinanden, uden at meene noget dermed; og Marquien overøste sin Gjæst med nye Høfligheder, uden at tænke det mindste ved de forbindligste og fiineste Udtryk - Han udbad sig det blant andet, som en Venskabs Prøve, at Herr Panthakak vilde tage til Takke med hans Slot indtil han fik Svar fra Geneve eller fra F***, hvortil han havde ladet sig mærke med at vilde skrive om Vexsler - Panthakak skrabede engang over den anden og sagde: O Deres Excellence! - Og nu fik Charles et Vink, hvorpaa han, efterat hans Excellence havde hvidsket ham noget i Øret; tog et Lys i hver Haand og stillede sig hen ved Døren - Marquien bukkede, Panthakak forstod det; gjorde en Godroelig Nats Compliment i Form af en Aften-Bøn, og fulgte baglends, skrabende og bukkende sin Led-Sagere ind i et Sove-Gemak, der langt overgik alle de Sove-Gemakker, som han hidindtil havde seet - Han maatte gjøre saa mange Krum-Spring, som han vilde, saa maatte han tillade Cammertjeneren, der beraabte sig paa sin Herres udtrykkelige Befalning, at hjælpe ham af Klæderne, at see til hans Saar, og at bade dem med Spiritus. Charles var i mange Aar vant til aldrig at lade Munden staae stille, naar han klædede af eller paa - Han fortalte derfor den fremmede alt, hvad han vidste og ikke vidste, om Marquiens Familie, Rigdom og Levnets-Løb, og overalt utroelige Ting til denne Herres Berømmelse hvori han artig nok vidste at blande sin egen. - - Han sluttede med at forsikkre, at en Mand, som Herr Panthakak var baade hans Excellence, og ham selv overmaade vel kommen, at han skulde kun være ubekymred om alting; og at han i morgen tilig, efter hans Excellences Ordre, skulde bringe ham anstændige Klæder af hans Excellences Garderobe; hvorimellem han kunde vælge efter Behag. Og nu var det allerede et got Korteer siden at han havde forladt vor Sønder-Jydske Student, da denne, der af Forundring ikke havde kundet svare ham et Ord, om han og havde faaet Tid dertil, endnu stod mit paa Gulvet, gabende, med høyt opspilede Øyne - Saa mange og uventede Høfligheder, havde overrumplet hans Misfornøjelse med Verden, hans Mistanke, hans Frygtsomhed, og følgelig alt det som 61 var virksomt i hans Sjæl. Som den mekaniske Catechet, der altid var vant til at hefte sine Øyne paa det ligeover for Prædike-Stoelen staaende Uhr; naar han om Fredagen opremser for nogle ligesaa mekanisk sukkende Matroner, og for den hylende Stoele-Kone, det som han møysommeligt har lært uden ad af Brochmand, eller en anden - Som han, naar nu dette Uhr i en ulykkelig Time er taget bort for at repareres forgjæves seer derhen hvert Øyeblik, veed ikke hvad det er at han savner, begynder at stamme, bliver meer og meer forvildet, og endelig, til sin største Beskjæmmelse, Meenighedens Forargelse, og den misundelige Graveres Glæde, bliver staaende uden at kunde tale et eneste Ord - Saaledes var det, at Panthakaks Sjæl, naar den ved en Hændelse havde tabt sine saa vel bekjendte og elskte Gjenstande af Øynene, blev uden at vide hvorledes, efterhaanden meer og meer forvildet, og tilsidst faldt ligesom i en Dvale, i en Uvirksomhed, der gjorde den reent uskikket til at tænke det ringeste - Endelig vognede han, som af en Drøm, og det første der faldt ham ind, var, at saa store Høfligheder imod ham af en Herre som Marquien af V*** var overdrevne og unaturlige; og nu kom hans Betænkelighed, hans Mistanke, hans Frygt og hans gamle Fordom paa engang tilbage med dobbelt Styrke - - Endskjønt han umueligt kunde udregne, hvad for en ond Hensigt hans Excellence egentlig kunde have, med at forstille sig saaledes, saa var han dog overbeviist om, at den maatte være ond, og meget ond, siden man gjorde sig saa stor Umage for at skjule den - I denne Forestillings Heede faldt ham hundrede frygtelige Formodninger ind, den ene altid ængstligere og urimeligere end den anden - Man vil maaskee plyndre mig, brød han endog ud, overiilt af sin Svaghed, da han i det samme kastede Øynene hen paa Portnerens Klæder, og erindrede at han var kommet splitternøgen i Huuset - Men man vil bie til min Vexsel kommer - - - Men jeg kan ja reyse inden den Tid - - Og Marquien er saa rig - - Men hvem siger at han er rig? - Kan ikke alt dette være røved Gods? - Men han er Marquis - Hvem siger at han er Marquis? - - Dette Slot - - - O, man har vel før talt om saadanne Røver-Slotte - - Dog dette kan heller ikke være - - Saaledes omtumlede Panthakaks ulykkelige Fordom hans Sjæl, indtil den endelig syntes at hvile ved en Formodning - Han troede, at Marquien af V*** ufejlbarlig maatte være en hemmelig Tilhængere af den Kielske Gros-Fyrste, og i den Henseende formodentlig vilde fritte ham ud, hvorledes Schlcsvigerne var fornøiede med 62 den nye Regjering - - Han erindrede sig, at denne Herre, med en Mine der syntes at røbe Hensigter, havde gjort ham meer end et Spørgsmaal, om Madame Kychlein, om Levemaaden i F*** og sligt; og dette bestyrkede ham i hans Mistanke - Han besluttede derfor helligt at være sin Konge troe; og ikke paa Pinebænken selv, at røbe det mindste af alt det, som kunde give nogen Oplysning i denne Sag. - Saa roesværdigt, som dette Forsætt var, saa var det dog næsten overflødigt - Thi

sandt at sige, saa vidste den gode Panthakak ikke meget af denne Forandring i Regjeringen eller af dens Virkninger paa hans Landsmænds Gemytter. - Det Betydeligste af alt det han erindrede sig, var, at Accisen efter den Tid var kommet med paa Listen af de Lande-Plager, som Madame Kùchlein pleyede at true hans FødeBye og sine Naboersker med; og at Herr Misocosmus holdtfor; at de kongelige danske Officerer og øvrige Betjenter ikke var et Haarbredt klogere end de fyrstelige. Han fattede herpaa endnu en Beslutning. Det var den at behjælpe sig med den onde Verden, saagot som han kunde, og at tage imod alt det Gode, som blev ham tilbudt af Marquien, til Afdrag paa det Onde, som han uden Tvivl havde i Sinde med ham, og dog ufejlbarlig tilig eller silde vilde sætte i Værk - Dette priiselige Overlæg havde nogenledes satt hans Sind i Roelighed; da han paa engang troede, at blive Florabella og de skrækkelige Røvere vaer. Men det kom sig deraf, at han sov, og Drømmenes Gud nu fuldkommen havde bemægtiget sig den Indbildnings-Kraft; hvor han vel herrskede om Dagen, men dog af og til maatte deele Thronen med den opvaagnende Fornuft. -

Marquien af V*** kastede sig imidlertid fra en Side af Sengen til den anden, uden at kunde sove - Deels var det over hans ordentlige Tid, deels satte hans nye Gjæstes Historie, og et Indfald, som denne havde bragt ham paa, hans heele Sjæl i en Gjæring, der gjorde al Søvn umuelig - Med faae Ord, han var faldet paa, at vilde skrive en Satyre, under den Titel: Panthakak eller den reysende Jyde; og han havde allerede Planen dertil i Hovedet - Endelig kunde han ikke staae sin Skrive-Lyst længere imod - Han ringede - Charles, der nyelig havde lagt sig, bandede som en Gascogner, sprang op, faldt Hoved-kulds ind af Døren; og trøstede sig igjen, da han hørte, at han skulde vække Secretairen, som han ikke kunde lide for sin Død, og som han vidste at være saa stor en Elskere af Søvn, at man ikke kunde gjøre ham større Fortræd, end den, at vække ham i Utide - Secretairen kom 63 brummende med Pennen bag Øret og Søvn i Øynene - Alting var forvendt for ham, Pennen vilde ikke give Blæk, Marquien maatte sige ham hver Meening tre eller fire gange til inden han kunde fatte den; og da han endelig havde faaed en Side skrevet fuld, stod han op og vilde tage Sand paa Gulvet, skjønt Sand-Huuset stod lige for hans Øyne. - Han var herved saa uheldig at træde den lille Mops paa Pooten, der begyndte at hyle jammerlig. - Marquien blev saa opirred over denne Tølperagtighed, som han kaldte det, at han glemte alle sine Concepter, skjældte Secretairen ud, for alt hvad han kunde finde paa, og bad ham tilsidst gaae Fanden i Vold. Secretairen blev glad og skyndte sig til Sengs. - Marquien bandede herpaa endnu nogle gange, beklagede sin Mops, bandede igjen, og blev endelig saa træt, at Søvn indstillede sig. -

I Anledning af denne Tildragelse, der var saa smertelig for Mopsen og hans Herre, kan vi ikke undlade at fortælle vore Læsere det, som de ventelig længe har været nysgjerrige for at faae at vide, nemlig den egentlige og første virkende Aarsag til Marquiens besynderlige Character, Kilden til alle de Talemaader om Verdens Ondskab og Daarlighed, som han kaldte sine Grund-Sætninger, og det, som først opvakte den Begjærlighed hos ham, der siden blev saa overdreven, den at omgaaes og tale med Ulykkelige Mennisker og Narre - Vi see med en kildrende Fornøjelse at ingen af vore Læsere kan begribe Sammenhængen imellem vor Anledning og vort Forsæt. - Et nyt Beviis paa hvorlidet man kan slutte med Sikkerhed fra Virkningen til Aarsagen, eller tvertimod - Men vi vil ikke opholde dem længere - At denne Herre var faldet paa saa sær en Tilbøyelighed, var, som sagt, ikke fordi han enten var Philanthrop eller nogen egentlig Menniske-Fiende eller nysgjerrig, eller melancholsk; men det var - Vi sætte ti mod en, at de ikke gjettede det endnu - Det var, fordi han fra Ungdommen af var en besynderlig Elskere af Mopser. Dette behøver en nøyere Forklaring. -

Marquien af V*** havde i sin Ungdom været en Tilhørere og en Tilbedere af den store Leibnitz - Denne uddelige Mand var, som bekjendt, den beste Verdens første Triumvir - Wolf og Pope var de to andre - Marquiens lille Nerine, den nydeligste Mops af Verden, forsømte ligesaalidet nogen af den dybsindige Philosophs Forelæsninger, som dens Herre. - Den kunde i visse Maader siges at fuldende sit academiske Løb, og sine adelige Øvelser ligesaameget som han, og 64 den fandt sig ordentlig ind paa alle Collegier, paa Ride-Skoelen, Fegte-Boden og hvor der var noget at lære - Thi de kunde ikke afsee hverandre. - Vi kan ikke sige, hvorvit den skulde have bragt det - men ak! - det stod skrevet i Skjæbnens Bog, at den ikke skulde fuldende sin herlige Løbe-Bane - Som alle store Lærde skal have deres Svaghed, saa havde Leibnits den, at han var ligesaastor en Elskere af andre Hunde som Marquien af Mopser. - Burmann, en stor Bullen-Bidere af dansk Herkomst pleyede at indstille sig ligesaaffittig ved Læse-Timerne, som Nerine. - Ligesom om den skulde have været Defendens, sadt den med en alvorlig, eftertænksom og magisterialsk Mine for ved sin Herres Catheder - Nerines Plads var lige overfor, der hvor Opponenten skulde have staaed, ifald man skulde have disputered. - Om det var Stedernes Indflydelse, eller en blot Hændelse, der engang gjorde, at disse to ikke længere kunde lide hinandens Ansigter, taler Historien ikke om. - Nok er det, at da alle de øvrige Tilhørere med en Art af Henrykkelse opsnappede den store Verdslig-Viises mindste Ord; og han paa sin Side var ligesaa fordybet i at fremsætte sine gyldne Lærdomme; begyndte den ulykkeligste Trætte imellem Burmann og Nerine. De havde allerede i nogen Tid vrænged Mund af Hinanden, da Burmann brummende fremsatte en Setning og Nerine knurrende opponerte derimod - Da det almindelige Sprog dengang var ligesaalidet opfundet som nu, vides heller ikke egentlig hvorom det var; men den meest antagne og, som vi troe den rimeligste Formodning er, at det var om den beste Verden - Saameget er vist at Disputen ikke varede længe - Burmann var ikke nær saa veltalende eller saa dreved i sin Logik som Nerine; og denne stod paa Springet, at deducere ham til absurdum, da han, erindrende sig, sin Jydske Herkomst, Sin Herres og sin egen Værdighed, og den uudslettelige Skam, som han stod Fare for; paa engang oplod sin Skrækkelige Mund, og formerede et Argument, som den stakkels Mops aldrig kunde svare

et Ord paa. - Kort, den sprang til og bed Halsen tvertover paa sin Contrapart, saa at den neppe fik Tid til at pibe og endnu engang at see op til sin Herre, førend den for evig glemte ham og denne onde Verden. - Dette maae vi endnu sige til Nerines Æreminde, at dersom Trætten har været om den Punct, som man formoder, og Burmann som rimeligt har forsvaret sin Herres Grundsætning, saa var dens Død selv en Triumpf for den, og den 65 gode Burmann kunde aldrig have blevet refuteret bedre, end med sit eget Argument. -

Men denne bedrøvelige Tildragelse, satte den heele Høre-Saal i Forvirrelse og Oprør. Marquien, ung, hidsig, og nu rasende over sin kjære Mopses jammerlige Endeligt, glemte al den Ærbødighed, som han var sin store Lærere og hans Hund skyldig; og gav uden Betænkning, den stolte Burmann, som intet ventede mindre, og som allerede syntes at have glemt baade sin Seyer og sin Fiende, et Slag paa Hovedet med sit Spansk-Rør, der var saa kraftigt, at han ligeleedes uden at tage Afskeed, maatte forlade den beste Verden. Nu glemte den store Philosoph selv sin Koldsindighed - Oprirred ved sin troe Hunds ynkelige Død, tog han hverken dens Banemands Stand, eller øvrige Fortjenester, i mindste Betragtning; men behandlede ham uden Skaansel, som et ungt, ubesindigt, uhøfligt og slettænkende Menneske; og erklærede offentlig at han var et uværdigt Med-Lem af den beste Verden. Han gav herpaa sine Tilhørere Afskeed, og lukte sig inde i sit Studeerkammer, for at skrive et Liig-Vers over sin Burmann, efter at han først med udtrykkelige Ord havde bedet Marquien, herefter at skaane sig for sine Besøgeiser. -

Marquien, som man kan tænke, fnøs over saa stor en Beskjæmmelse; og da han uagtet sin næsten rasende Vrede fandt, at det ikke var vel mueligt, at hævne sig paa sin store Fiendes Person, besluttede han at angribe hans Favorit-Sætning; og han satte sig i sin første Heede ned med et Forsæt, der var ikke mindre, end det, at skrive en Satyre over heele Verden - Da han siden koldsindigere saae, at dette Arbeide vilde blive ham for vidtløftigt, indskrænkede han vel sin Plan, men han forlod den ikke - Hvor han fandt noget ont eller latterligt i Verdens og dens Indbyggerses nuværende Forfatning, der gjorde han sig al Umage for at skildre det med de stærkeste og meest levende Farver - - Og han maatte naturligviis finde meget, som kunde tjene til hans Hensigt - Men da der og nødvendig maatte møde ham meget got, som han ikke kunde gaae af Veyen for, saa gjerne, som han vilde, og saadant, som han ikke engang kunde tie om, uden at gjøre sig mistænkt, saa enten formindskede han eller vanskabte det saa meget som mueligt; og han nedlod sig selv uden Betænkning til burlesque og scaramutziske Træk, hvor han kunde have mindste Haab, om at gjøre det latterligt - Hans Munterhed, Vittighed, og virkelig store 66 Genie skaffede hans første Prøver et næsten almindeligt Bifald af alle dem som ikke troede sig truffne derved, og som var onde eller letsindige nok til at lee over deres Naboes Ulykke, saalænge de kun selv var frie. - Dette kunde have opmuntret ham til at skrive meer, om han og ikke ellers havde været tilbøvelig dertil. Jo længere han skrev, jo meer opdagede, udviklede, raffinerede, skjærpede og forøgede han sine naturlige Gaver til Satyren, og jo meer elskte han og anvendte dem. Kort sagt, han blev, uden egentlig at kunde siges at hade enten Verden eller Mennisket, den bitterste og giftigste Spottere, og næst Erobreren, Fanatikeren og Tyrannen, den farligste Fiende af det System om den beste Verden - saa farlig, som en Skrivere kan være det. - Dette skaffede ham allerede paa Academiet mange Beundrere og flere Fiender. Dog disse vare ham selv velkomne, da han fik desto fleer, som han uden Betænkning kunde gjøre forhadte, foragtede og latterlige; og de desuden kun var lidet farlige. - Da hans Fødsel og andre Omstændigheder kaldte ham til Hoffet, blev hans Skue-Plads større, frugtbarere paa Laster og Daarligheder, men tillige farligere. - I Begyndelsen var han og noget vaersommere. Men den Aand, som engang var foeret i ham blev ham for mægtig. - Han begyndte med at angribe Hoffets latterlige og uskadelige Dyr. - Men da han nu var færdig med dem; saae han sig om blant de onde og mægtige - Disse kunde han ikke komme ustraffet for nær. - De erklærede ham Krig og han dem. - Partiet var ulige - Det var allene en betydelig Forskjæl, at han søgte at overbeviise Publicum om deres Ondskab, og de stræbte at overtøye Monarken om hans. - Det kunde ikke vare længe førend han, enten selv kastede sig i de Snarer, som de havde satt for ham, eller og, hvilket endnu var dem kjærere, opfyldte deres Ønsker paa sin egen Maneer. Hans herskende Tilbøvelighed, som nu var blevet ham til Vane og Natur igjennembrød snart alle Skranker - Onde og Gode, LigeMænd og Overmænd, angreb han med lige Bitterhed. - Selv de, hvis Personer burde have været ham hellige, skaanede han ikke - Monarken lod ham mærke sin Mis-Fornøyelse med denne Opførsel, ved at støde ham ned fra den Grad i sit Venskab, som han hidindtil havde værdiget ham; og ved at foretrække ham en anden der havde mindre Vittighed og Genie men meer Fornuft og Levemaade; og om ikke meer MenneskeKjærlighed, dog det Skin deraf, som Spotteren aldrig kan give sig, hverken ved prægtige Ord eller ved glimrende Handlinger, hverken ved de skarpsindigste 67 Opdagelser, de nyttigste Forslag, de viiseste Raad og de gavnligste Advarsler eller ved en paa det nøyeste iagttaget Retskaffenhed i al sin øvrige Opførsel, eller ved den meest uindskrænkede Gavmildhed - Marquien af V*** rustede sig ikke allene ud med alle Satyrens skarpe Gevær, men tog endog nogle af Pasquillens Plump-Køller til Hjelp, for paa engang at ødelegge denne sin nye Modstandere; og Følgen deraf blev at Fyrsten forviiste Marquien Landet. I en Ordre, hvori de fleeste vilde have fundet Fortvivlelse, fandt denne Herre en mægtig Trøst; nemlig den, herefter ustraffet at kunde spotte Fyrsten selv; som dog naturligt nok enten ikke hørte hans Spot, eller foragtede den. Ved de andre Hoffer, som Skjæbnen efterhaanden førte vor Marquis til, kunde det ikke gaae ham bedre; siden hans Skjøde-Lyst snarere forøgedes, end formindskedes jo ældre han blev. - Kort: han lagde sig ud med heele Verden og flygtede til Schweytz. -

Her anlagde han nu et Batterie, hvorfra han kastede Bomber og Granater mod den heele øvrige Deel af

Jord-Kloden - Som Alexander angreb han Nationer, som han neppe kjendte af Navn, og som ikke kjendte det ringeste til ham; og som Alexander fandt han endog Jorden for snever for sin Ødelegge-Lyst - Han besluttede derfor at forkynde Himmelen Krig. - Han havde vel tilforn af og til streifet ind paa dens Grændser. - Thi han var i den Fald lykkeligere end Ammons Søn at hans lette Tropper kunde trange derind, hvor den macedoniske Phalanx maatte staae tilbage. Men nu optaarnede han, som en anden Titan Bjerg paa Bjerg, for derfra ret at kunde beskyde og i Bund og Grund ødelægge dens stærkeste Fæstninger. - Men som man ikke meer kan tage Soelen i Skjegget øverst paa runde Taarn, end neden for det paa Kjøbmager-Gade; saa kunde det, at han krøb noget høyere op end andre af Himmels Beleyrere ikke nytte ham til andet; end til at blive seet; og som han smigrede sig med beundret af fleere. - Men han ønskede heller intet andet. - Thi vi igjentage det engang for alle; at han ligesaa lidet kunde kaldes en egentlig Fiende af Himmelen, Jorden og Mennisket; som Alexander kunde siges at bære noget besynderligt Had til Sacer eller Sogdianer. Begge havde kun en Hoved-Hensigt - den, at blive holdt for besynderlige Mennesker, og at blive talt om af mange med Beundring; og da der er saa mange Narre maatte denne lykkes dem temmelig - Begge havde en Bi-Hensigt - den at samle Rigdomme; og denne kunde de heller ikke vel forfeyle. Den Græske Erobrere lod sig overalt got betale for 68 sine Ødelæggelser; og Marquien af V*** solgte de Vaaben hvormed han angreb den beste Verden, med Fordeel til dens Indbyggere; og om han maatte føre Krig med nogen blot par honneur, saa var det med Himmelen - Dog vidste han at søge Opreysning for denne Skade hos sine egne Allierte - Men begge havde og tilsidst det samme Vanheld - Alexander maatte af Mangel paa villige Soldater standse mit paa sine Erobringers Bane; og vende om til de Nationer, hvor han allerede havde været engang før. - Og han kunde ikke trøste sig med andet, end med at lade sig see af dem i en anden Skikkelse - Marquien af V*** gik det ikke et Haar bedre - Han havde forskudt alle sine Kugler - Han maatte behjælpe sig med, at stjæle dem tilbage, som han baade havde skudt ud og solgt engang, støbe dem om i en anden Form, og saaledes bruge dem paa nye. -

Med andre Ord - Vor Marquis havde spottet saa længe og med saa mange, at han tilsidst var reent udtømmet for Materie. - Hans Tilbøyelighed, at bekrige Systemet om den beste Verden forlod ham der for ikke. - Han var drevet til den Yderlighed, at han maatte vælge imellem at holde op at skrive Satyrer; eller at koge dem op paa nye, som han eller andre havde skrevet før - Og han valgte det sidste - Men disse turde dog kun lade sig see under en anden Form. - En eller anden nye Tilsætning, som kunde gjøre dem ukjendeligere og behageligere, var dem høyst nyttig, om den ikke var dem umistelig. - Denne Tilsætning maatte søges blant de nye besynderlige, onde eller latterlige Tildragelser, som gik for sig eller opdigtedes i Verden. - De første var ufejlbarlig de brugbareste og beste. - Thi baade var de nyere, forskjælligere fra de gamle end de opdigtede; da Naturen som bekjendt er Langt langt udtømmeligere paa Forandringer, end Digtekunsten, dens Efterabere: og de var kraftigere, da de grundede sig paa Sandhed. Men hvor skulde vor Marquis tage disse fra? - De Tildragelser der er saa store at de kan naae Schweytz falde kun sjelden for; og naar nogle faae række derhen; saa komme de der i saa stor, plump og upassende en Dragt, som en fiin Spottere aldrig kan holde for deres rette, og følgelig ikke tør viise dem frem i. Derimod har de ladet alle de smaae, fiine og hemmelige Omstændigheder, som ere saa tjenlige til hans Hensigter, blive tilbage i deres Fædrene-Land. - De besynderlige Hændelser, som synes smaae, fordi deres Gjenstand er ringe, som falde daglig for, og som sjelden eller aldrig komme uden for deres Føde-Bye; ere desuden i to Henseende bequemere 69 Materie for Satyren, end de store og bekjendte - den ene, at den kan klæde dem om i hvad Dragt den vil, uden at forløbe sig meget; den anden, at den bedre og med større Fordeel kan gjøre sine Anvendelser, fra Ting der synes at kunde skee daglig, end fra Hændelser der kun tildrage sig engang hvert hundrede Aar. Men hvor skulde Marquien finde saadanne, der ikke tillige var virkelig for smaae - I Schweytz tildrager sig hverken noget ont eller latterligt, som ikke er under al Satyre; og af sit Smut-Hul turde han ikke komme. -

Nu haabe vi, at man endelig begriber, hvorfor alle de fremmede, som havde nogle besynderlige Ulykker, nogle nye og hidindtil uhørte Fornærmelser af onde Mennesker eller af Daarer at beklage sig over; var denne Herre velkomne frem for alle andre. - De forsynede ham med det, som han agtede saa høyt - med friske Materialier til den evige Krigs Fortsættelse, som han allerede i sin Ungdom havde forkyndt Systemet om den beste Verden, af en besynderlig Kjærlighed til Mopserne -

Cap.V

Panthakak havde neppe sovet i tre Timer, førend han igjen var gandske munter - Den, som i Betragtning af hans den forrige Dag udstandne Besværligheder, vil undre sig herover, maae enten ikke kjende vore Landsmænds, de gode Jydere Natur, eller maae have glemt at han var gaaet til Sengs uden at have spist til

Aften - Længe havde han allerede vent og kastet sig - og regnet Minuterne efter, som han endnu maaskee kunde have tilbage at faste i - og forgjæves luuret, om han kunde høre nogen Bevægelse paa Slottet - Han var allerede faldet paa den Mistanke, at man maaskee vilde aftvinge ham sine Hemmeligheder - eller gjøre en Catholik af ham paa denne Maade; og han maatte tilstaae, at ifald saa var, de Franske Marquier da maatte have lært deres kunst at forføre af Satan selv - Thi dette var just den eneste Fristelse, som hans Patriotisme og hans Religion havde Aarsag at skjelve for - Han stod allerede i Tvivl, hvad han skulde resoluere til, da Charles stak Hovedet ind af Døren - O hvor havde du været velkommen Charles, om du var kommet med en god Fleske-Skank, i Stedet for de galonnerte Klæder, de Silke-Strømper; og andre intet mættende Herligheder, som du bragte! - Den utidige og barnagtige Undseelse, en Egenskab, hvorved i sær vore unge Landsmænd udmærke sig saa kjendeligt fra alle andre Nationer, og i Besynderlighed fra deres Naboer de Tydske, qualte dette Suk i Panthakaks Luft-Rør. -

Denne Svaghed, der egentlig er en blot og naturlig Følge, af en Mangel paa Frihed, Opdragelse og Levemaade, som kan have Sted i Paris selv, og som mange Folke-Slag har langtmeer at beklage sig over, end vi - den synes, vi veed ikke af hvad Aarsag, at være blevet et Hoved-Træk, der characteriserer vor Nation. Enten det nu kommer af de Danskes naturlige Pflagma og en af deres Himmel-Strøg flydende Dorskhed, Frygtsomhed Nedslagenhed, og Ringe-Agtelse om sig selv; eller det kommer af de Gjenvordigheder og Ydmygelser, som de i nogle Hundrede Aar har været meer usatt for og havt flere Prøver af end andre; eller af deres medfødte saa besynderlige 71

Kjærlighed og Høyagtelse for alle Fremmede; og deres ligesaabesynderlige Skjæbne at blive foragted af alle dem de tilbeder - hvoraf det kommer, saa er det vist; at ligesom en overdrevet Tillid til sig selv synes at være en Deel af vore Naboers National-Svaghed; saaledes er det vores, at vi af Naturen ere tilbøvelige til, at bede heele Verden, og selv vore egne Gjøster, dem som ikke kan leve os foruden, om Forladelse derfor, at vor Herre har skabt os, og at vi ere saa dristige at være til paa Jorden. - Denne Svaghed ytrer sig tydeligst; naar Omstændighederne undertiden nøder os til at begjære en og anden endog meget ringe Tjeneste af dem, som ofte saa frit og ubekymred har taget imod langt større af os, og som vi altid har det beste Hjerter til at betale tidobbelt. - Da vor Staats-Forfatning er monarchisk, og følgerig heele Nationens Opførsel imod andre Nationer, de Forbindligheder, som den paalegger eller udbetinget sig, og Overallt StaatsLegemets Store og betydelige Skrit; ikke kommer an paa Nationens herskende Tilbøvelighed; men paa en enkelt Persons, idetmindste faae Personers Charakter og Tænke-Maade; saa kan vi ikke saaledes bestyrke vor Sætning med Exemplerne af vor Staats-Historie, som vi kunde det, om Regjerings-Formen var demokratisk - Og vi har naturligviis heller ikke saa mange at anføre, som vi da skulde have. Endskjønt vor store Christian den Fjerdes, vor gode Frederik den tredies og vor krigeriske Christian den Femtes beskeedne og frugtesløse Ansøgninger (thi vi kan ikke kalde deres Forestillinger anderledes) om en maadelig og betinget Hjælp af de samme allierte, paa hvis Begjering og for hvis Velfærd de trak Sværdet og opoffrede sig; - Endskjønt disse til andres Tjeneste saa beredvillige Monarkers store Nøysomhed, ømme Varsomhed, og vi havde næsten Lyst at sige Frygtsomhed i at begjære og til rette Tid at fordre de billigste Gjentjenester, er Exempler nok og meer end vi skjøttede om, som man med videre kan see af den Vestphaliske, den Kjøbenhavnske, og den Fontainebleauske Fred. - Men som sagt, man kan ikke slutte fra disse Exempler til et Hoved-Træk i Nationens Character, da der med Føye kan invendes derimod, at det var kun enkelte Personer, hvorpaa de beroede - Vi maae derfor lade os nøye med at sætte det sammen og oplyse det af vore Landsmænds private og daglige Opførsel imod Fremmede; og da skal vi altid finde samme Beredvillighed at tjene, og samme Undseelse for at begjære og fordre. - Lad en Tydsk, Fransk eller Italiensk maadelig Kunstnere og ofte kun storpralende 72 Landstrygere komme til os; og lad en af vore største Virtuoser have den besynderlige Lykke at blive brugt i Berlin, Paris eller Florents. Lad dem begge begjære, hvad dem synes, at de kan fortjene; saa skal vi først blive vaer, hvad Forskjæl der er paa os og andre Nationer i dette Fald - Men vi taler om bekjendte Ting. Jo meer vi stige ned i det Borgerlige Liv, jo meer Handlingerne blive enckelte og deres Gjenstand ringe; desto oftere falde de for, desto bekjendtere ere vi med dem, og desto større Kraft har de at overbeviise. - Paa vore Gjæste-Bude, i vore daglige Samquemmc med Fremmede, kan vi best see; hvor ofte vor Skamfuldhed over os selv, eller hvad vi skal kalde det, vor Undseelse for at begjære, og vor Frygt for at være til Over-Last gjør os forlegne, og ere skyld i, at vi komme til kort. - Den franske den frieste og den galanteste Opdragelse kan sjelden undertvinge denne national-Svaghed saameget, at den ikke undertiden skulde stikke frem i nogle smaae pedantiske Betænkeligheder, utidige Undskyldninger og en barnagtig Frygt for at forløbe sig. De fleeste af vore gode Danske, som vil affectere den Tydske Dristighed eller den Franske Frihed, ere saa uheldige i dette Forsøg, at de blive til Narre derover -

Endskjønt vor Panthakak meget ofte, og jo nærmere han blev bekjendt med Verden jo tiere og bedre overvandt denne utidige Undseelse; saa havde han dog af og til Anfald deraf, som han ikke kunde staae imod. - Et nyt Beviis paa at den maae være national. Thi den var saa lidet en Følge af hans besynderlige Tænkemaade, at den var tvertimod gandske stridig derimod, og maatte have blevet hastig og reent overvundet deraf, om den ikke havde grundet sig paa noget stærkere og væsentligere end en blot Mangel paa Opdragelse og Leve-Maade. - En forudfatted slet Meening om andres Tænkemaade, og deres besynderlige Hjertelaug eller Beredvillighed imod os, føder Had og Foragt, og kan selv gjøre os for stolte til at begjære nogen Tjeneste af dem; men den kan ikke gjøre os for undseelige dertil. Undseelse bære vi kun for dem, som vi bære Høyagtelse for, og som vi frygter for at blive besværlige. Ingen af Deelene har Sted hos dem som vi holder for vrangwillige. -

Vel var det at ønske, at alle de, som havde Herr Panthakaks Fordom, maatte tillige være saa undseelige, at de frygtede for at fornærme heele Verden med Skyggen af deres Person og med Lyden af deres Aandedræt. - Den, som holder sig selv saa ringe og uværdig, at ⁷³ han troer ikke at kunde røre sig, uden at være alle Mennisker i Veyen og til Over-Last, faaer derved saa elendigt et udseende, at vi ynke ham, om vi blive vaer at han er til; og foragte ham, saa snart han lader sig det falde ind, at give sine Meeninger tilkjende. - Han bærer heele Verdens Liberie. Han tager sig overalt en Tjeneres Skikkelse paa og har derfor og overalt samme Skjæbne, samme Frihed som de. - Han bliver aldrig spurgt til Raads - man legger ikke engang mærke til hvad han siger; men han kan tale saa frit, som nogen Nar; og sige saa meget ont om Verden, som han lyster, uden at blive skadelig. - Det er i denne Henseende, at det var at ønske, at enhver Timon, enhver Foragtere af Mennisket og Verden vilde og kunde gjøre sig denne Svaghed til en Hoved-Pligt; nemlig for derved at blive taaleligere og mindre farlige - Men de kan destoverre kun have den ved en Hændelse, og de kan ikke beholde hiin længere, end denne virker - De kan have tildraget sig den ved Underkuelse i Ungdommen, ved karrige, menniske-skye, quækeriske, pedantiske eller tyranniske Forældre og foresatte; ved en Mangel paa al Kjendskab og Omgang med den store Verden; ved en naturlig Frygtsomhed og sligt. Omstændigheder, som Tiden og deres Stolthed dog snart overvinder. - Men det er øyensynligt deres Fordoms og Tingenes Natur imod, at de virkelig og længe kan være undseelige, eller agte sig ringe imod alle andre. - Thi de foragter alle andre, for saavit de ere Narre; og de kan ikke oprigtigt foragte sig selv, forsaavit de ere Mennisker. - Man seer tvertimod daglig, at de som dømme verst om alle andre Mennisker, langt fra at tænke ringe om sig selv, ikke engang bevare det udvortes Skin af Undseelse; men med den største, frekkeste og vemmeligste Tillid, fordre Høyagtelse, Ærbødighed, Tjenester og alting indtil Opvartning af dem selv, som de dømme ringe eller ilde om. - Vel gjorde Panthakaks naturlige gode Hjerte ham sikker nok for denne Grad af Uforskammethed - Men dog satte hans Tænkemaade og hans Grund-Sætninger ham uden Tvivl i større Fare derfor, end han vilde have været uden dem - Hans utidige Undseelse kunde følgelig ikke komme deraf, at han skulde holde sig ringe imod andre, og af denne Aarsag troe sig uværdig til deres Godhed. - - Ligesaalidet kunde den komme deraf, at han, som han virkelig gjorde holdt alle for ringere og slettere end sig; thi denne Betragtning maatte gjøre ham for stolt til at være undseelig. - Men den latterlige Betænkelighed, den barnagtige Frygt for at være for dristig, der trykte hans ovenanførte 74 Ønske angaaende Fleske-Skanken ned i Maven igjen, da det allerede var ham paa Læberne; kom noget af hans slette og pedantiske Opdragelse, og meget deraf at han var Dansk. -

Hvem skulde have ventet alle disse Betragtninger i Anledning af en Fleske-Skank? -

Hans Taalmodighed maatte endnu udstaae en haardere Prøve - Han maatte sige, hvad han vilde, saa slap den tjenstagtige Charles ham ikke, førend han fik marquisert ham saa got, som det kunde lade sig gjøre med en Sønder-Jyde - O Mennisker, hvor onde ere i, selv naar i vil gjøre det best, selv i eders Høfligheder! - Endelig! -